

Úloha školy při prevenci sociálně patologických jevů

Ludmila Briskorinová

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ludmila BRISKORINOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Úloha školy při prevenci sociálně patologických jevů.**

Zásady pro vypracování:

Stanovení hlavního a dílčích cílů bakalářské práce.

Studium odborné literatury a dostupných informačních zdrojů souvisejících s problematikou tématu, volba vhodného způsobu zpracování výzkumu.

Zpracování teoretické části jako východiska pro navazující praktický výzkum.

Příprava a realizace výzkumu.

Zpracování získaných dat, vyhodnocení dat.

Zhodnocení, závěr.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOLÁŘ, M. Skrytý svět šikanování ve školách : Příčiny, diagnostika a praktická pomoc,

Praha : Portál, 1997. 127 s. ISBN 10 80-7178-123-1

ŘÍČAN, P. Agresivita a šikana mezi dětmi : Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál,

Praha 1995, s. 95, ISBN 13 978-80-7178-049-6

KOLÁŘ, M. Bolest šikanování. Portál, Praha 2001, s. 256, ISBN 10 80-7367-014-3

POTHE, P. Dítě v ohrožení, G plus G, Praha 1999, s. 180, ISBN 80-86-103-21-8

VYKOPALOVÁ, H. Krize a psychosociální pomoc, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Zlín

2007, s.82, ISBN 978-80-7318-621-0

ELLIOT, M. Jak ochránit své dítě, Portál, Praha 1995, s. 173, ISBN 10 80-7178-034-0

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Pavla Valachová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

18. února 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 18. února 2009

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 9. 5. 2009

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Teoretická část je věnována stručné charakteristice sociálně patologických jevů, rozsahu těchto jevů na školách a úloze školy při prevenci. Výzkumný problém byl zaměřen na informovanost žáků ohledně problematiky a prevence sociálně patologických jevů na školách a na jejich postoj k těmto jevům. Zjišťován zájem žáků o mimoškolní aktivity, nabízené školou.

Klíčová slova:

Prevence, legislativa, sociálně patologické jevy, žák, volný čas.

ABSTRACT

The theoretical part is devoted to brief the characteristics of socio-pathological phenomena, the extend of these phenomena in schools and the role of schools in prevention. Research has focused on the problem of pupils awareness and prevention issues concerning the socio-pathological phenomena in the schools and their attitude towards these phenomena. Also made an inquiry students interested in the extracurricular activities offered by the school.

Keywords:

Prevention, legislation, social-pathological phenomena, pupil, free time.

Děkuji tímto Mgr. Pavle Valachové, Ph.D. za metodickou pomoc, užitečné rady a trpělivost, které velkou měrou přispěly ke zpracování mé bakalářské práce. Poděkování patří také mým blízkým za pochopení a vstřícnost.

Motto:

“Nedají se zvládat velké problémy, ale těm malým se dá předcházet” (Masáková)

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	12
1.1 ROZSAH SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ NA ŠKOLÁCH.....	13
1.2 INSTITUCIONÁLNÍ VYMEZENÍ ÚLOHY ŠKOL PŘI PREVENCI.....	15
1.3 INSTITUCE V SYSTÉMU PREVENCE	17
2 PORADENSKÉ SLUŽBY VE ŠKOLE	18
2.1 VÝCHOVNÝ PORADCE.....	18
2.2 METODIK PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	19
2.3 TŘÍDNÍ UČITEL.....	19
3 ÚLOHA ŠKOLY PŘI PREVENCI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	21
3.1 PRIMÁRNÍ PREVENCE	22
3.2 MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM.....	23
3.3 PEER AKTIVISTÉ	23
3.4 OBLAST VOLNÉHO ČASU ŽÁKŮ VE ŠKOLE	24
4 PREVENCE VYBRANÝCH SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ NA ŠKOLÁCH	25
4.1 PREVENCE ŠIKANY	25
4.2 PREVENCE KOUŘENÍ	28
4.3 PREVENCE PITÍ ALKOHOLU A ZNEUŽÍVÁNÍ DROG	29
4.4 PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ	31
4.1 STRUČNÉ SHRNTÍ.....	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
5 METODOLOGIE	35
5.1 CÍL ŠETŘENÍ.....	35
5.2 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU	35
5.2.1 Školy zúčastněné dotazníkového šetření.....	35
5.3 SBĚR DAT	36
5.4 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	36
5.5 INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH DAT	37
5.6 ZÁVĚR ŠETŘENÍ	47
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	52
SEZNAM OBRÁZKŮ	53
SEZNAM PŘÍLOH.....	54

ÚVOD

V průběhu školní docházky mé nyní devatenáctileté dcery jsem si několikrát uvědomila, jak kouření, posmívání, ale i fyzické ubližování spolužákům či záškoláctví jsou brány jako úplně běžná a jaksi samozřejmá součást dění ve škole. Nic, za co by se žák měl aspoň trochu stydět nebo aspoň obávat se nějakého veřejného pohoršení. Musela jsem konstatovat “to za mého školního mládí rozhodně nebylo” a když už, tak dotyční si rozhodně uvědomovali, že konají něco co není správné a snažili se to alespoň zamaskovat. Svůj velký podíl na současném neutěšeném stavu má zcela jistě celá společnost, která svým postojem způsobila, že to, co bylo dříve považováno za “přešlap”, je dnes v mnoha případech tolerováno. Co se dříve považovalo za patologické a společensky méně přijatelné, se stalo celkem normálním. Je třeba si uvědomit, že cigarety, alkohol, drogy jsou dětem čím dál víc dostupnější. Téměř po každém víkendu se nejen z médií dozvídáme, u kolika neplnoletých „opět“ policie při kontrole na zábavné akci nebo v restauraci či baru zjistila požití alkoholu. Za zmínku stojí stále velká akceptovatelnost kouření. Že se nám zdá, že kouří stále více dětí? Kdo z nás nevyzkoušel zakázané ovoce cigarety ve svých třinácti, ...nácti ? Jenže dnes, to vím z osobní zkušenosti, se běžně toleruje žákům vyšších ročníků středních škol kouření o přestávkách. Pokud mládež vidí, že kouření je něco naprosto normálního, velmi obtížně přijme opačný model. Někdy se i špatný prospěch nebo chování hodnotí jako úspěch mladého rebela a tiše se toleruje. Začala jsem se o prevenci a výskyt sociálně patologických jevů na školách více zajímat, a to mě vlastně přivedlo k tématu bakalářské práce - úloha školy při prevenci sociálně patologických jevů. Ve své práci se inspiroji knihami s uvedenou tematikou, sledováním různých periodik, jako např. časopis Prevence, Student-in, Zpravodaj školství Zlínského kraje, různých internetových článků, diskusí i v televizních pořadech. Využívám také své vlastní zkušenosti získávané v průběhu docházky na základní a střední školu mé dcery. V úvodní části své bakalářské práci stručně charakterizuji sociálně patologické jevy /dále zkratkou sp jevy/, uvádím instituce v systému prevence, rozsah sp jevů ve školách. Orientuji se na aktuální poznatky a předpisy vztahující se k této problematice. Zmiňuji poradenské služby ve škole a úlohu školy v prevenci sp jevů. Dále uvádím prevenci vybraných sp jevů ve škole. Empirickou část tvoří dotazníkové šetření zaměřené především na zjištění míry tolerance k sp jevům u výzkumného vzorku žáků, jejich postoj k těmto jevům, k preventivnímu působení a zájem žáků o volnočasové aktivity nabízené školou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí chování jedince charakteristické nezdravým životním stylem, porušováním, nedodržováním sociálních a společenských norem, předpisů a zákonů, nerespektováním etických hodnot. Dále takové jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, ničení prostředí, ve kterém žije nebo pracuje. Sociálně patologický jev nevzniká bez souvislostí. Vztahuje se v mnoha prvcích k prostředí, ve kterém vznikl. Má svůj vývoj, příčiny a důsledky. Jako součást takového prostředí je třeba jej také řešit. Chápat sociálně patologický jev jako samostatný problém by byla chyba a takové řešení by nebylo úspěšné (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Už mezi žáky na základních školách se bohužel setkáváme s poměrně širokou škálou sociálně patologických jevů. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jako sociálně patologické definuje tyto jevy, jejichž protagonisty jsou sami žáci: násilné chování a šikánování, záškoláctví, kriminalita, vandalismus, xenofobie, rasismus, antisemitismus či obecně netolerance, užívání návykových látek, včetně alkoholu a tabákových výrobků, patologické hráčství, členství v sektách a sociálně patologických náboženských hnutích. Uvedené pořadí sociálně patologických jevů je nahodilé. Uvědomujeme si totiž, že pro zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj dětí a mládeže jsou nebezpečné všechny. S jednotlivými uvedenými jevy se však setkáváme v různém rozsahu či různé intenzitě.

Mezi nejrozšířenější sociálně patologické jevy na školách pravděpodobně patří šikana a užívání návykových látek. Takto jsou vnímány i rodičovskou a občanskou veřejností. Otázkou je, za jak závažný jev máme považovat patologické hráčství. Gambling je obvykle spojován s tzv. výherními automaty v restauracích. V poslední době však je velmi málo dětí, které by doma neměly počítač s připojením na internet. V souvislosti s tím vzniká prostor k tomu, aby děti trávily čím dál více času hraním různých počítačových her. Učitelé základních i středních škol potvrzují, že ve svých třídách mají nemálo žáků, kteří tímto diskutabilním způsobem tráví celé hodiny denně. Problematika hraní počítačových her zatím nebyla podrobena podrobnějšímu výzkumu. Z tohoto důvodu budu v následujícím textu věnovat pozornost zejména problematice šikany a užívání různých návykových látek.

Preventivní programy na základních i středních školách jsou rovněž nejvíce zaměřené na tyto sociálně patologické jevy. To ovšem neznamená, že by prevence ostatních jevů byla opomíjena. Není však tolik frekventovaná ani medializovaná jako prevence šikany a užívání návykových látek.

Ještě je zapotřebí zdůraznit, že zatímco v případě užívání návykových látek školy opravdu realizují primární prevenci v pravém slova smyslu, v případě šikany se v praxi spíše setkáváme až s řešením jejích následků, což lze také považovat za prevenci, avšak až sekundární. V následující textu uvádím rozsah nejfrekventovanějších sp jevů na školách.

1.1 Rozsah sociálně patologických jevů na školách

Míru závažnosti šikany ukazují statistiky projektu Minimalizace šikany, z nichž vyplývá, že se s různou formou násilí setkala 40 % žáků základních škol. Dalších 45 % bylo svědkem týrání někoho jiného. Asi pětina dětí zažívá posmívání nebo dokonce fyzické násilí každý den. Z celkového počtu žáků, kteří zažili šikanu, jenom čtvrtina na ni někoho upozornila.

Michal Kolář, odborný garant projektu Minimalizace šikany, který se tímto jevem dlouhodobě zabývá, tvrdí, že šikana existuje v jisté formě na každé škole. První a zatím poslední celonárodní výzkum zaměřený na výskyt šikanování proběhl ve druhé polovině roku 2001 na 66 školách a oslovil více než 6000 žáků navštěvujících základní školy. Celkem 41 % žáků uvedlo, že bylo během školního roku šikanováno v prostředí školy, což koresponduje se statistikou projektu Minimalizace šikany (Kolář, 2003). Pro posouzení rozsahu užívání návykových látek žáky českých škol se můžeme obrátit na výzkum celoživotního užívání drog u šestnáctiletých podle studie ESPAD, kterou v letech 1995 a 1999 provedl L. Csémy. Ve zkoumaném souboru L. Csémy nejčastěji zachytil zkušenost s užíváním marihuany, která měla navíc rostoucí tendenci: 22 % dotázaných v roce 1995 a již 35 % v roce 1999. Na dalších místech se umístily zkušenosti s užíváním léků s tlumivým účinkem bez doporučení lékaře (11 % a 18 %) a inhalování těkavých látek (pokles ze 7,6 % na 7,2 %). V roce 1999 se však na třetím místě objevilo užití jiné drogy než konopné (9 %). L. Csémy konstatuje, že porovnání výsledků z let 1995 a 1999 ukazuje zřetelný a výrazný nárůst zkušeností s drogami obsahujícími opiáty, se stimulantii (např. pervitin) a halucinogeny.

Uvedená studie rovněž potvrzuje, že užívání návykových látek je nejčastější mezi učňovskou mládeží a relativně nejméně časté mezi studenty gymnázií, přičemž nejohroženější jsou děti v Praze a západních a severních Čechách (Nešpor, 2001).

V případě užívání alkoholu lze citovat např. výsledky výzkumu z roku 1998, podle nějž mělo v České republice zkušenost s alkoholem 85,5 % jedenáctiletých chlapců a 80,2 % jedenáctiletých dívek. Zarážející přitom je, že 6,1 % těchto chlapců již bylo opilý více než dvakrát a u dívek to byla rovněž celá 2 %. Výskyt opilosti přitom roste s věkem. Více než dvakrát bylo opilý 14,4 % třináctiletých chlapců a 6,4 % stejně starých dívek. U patnáctiletých se pak setkáváme s hodnotami 36,5 % u chlapců a 22,5 % u dívek (Nešpor, 2001). I když tato čísla jsou do jisté míry orientační, dostatečně dokumentují závažnost jevu, kterým je pití alkoholu, byť občasné, již žáky základních škol.

Pro dokumentování závažnosti problematiky kouření mezi českými dětmi musíme vzít zavděk údají publikovanými tištěnými či elektronickými médii. České děti nejčastěji začínají pravidelně kouřit mezi dvanácti až třinácti lety. Při porovnání procenta kuřáků mezi patnáctiletými lidmi a mezi dospělými, bylo zjištěno, že toto číslo je totožné. Kouří tedy přibližně 30 procent patnáctiletých a asi 30 procent dospělých. To odůvodňuje obavy, že člověk, který začne v tomto věku kouřit, velice pravděpodobně bude kouřit i v dospělosti. Nepříznivou skutečností je, že procento dětí, které v tomto věku pravidelně kouří je dvakrát vyšší než před šesti lety. Také počet vykouřených cigaret je dvojnásobný. Třináctiletý průměrný kuřák vykouří 14 cigaret za týden (Skurovcová, 2005).

Rozsah výskytu sociálně patologických jevů u dětí a mládeže je tedy poměrně závažný a učitelé, zejména ti na základních školách, jsou v médiích často kritizováni, že si s touto situací nedokážou adekvátně poradit. Na obranu učitelů je však zapotřebí poznamenat, že od své základní práce – tedy výchovy a vzdělávání mladé generace – jsou čím dál víc odváděni nepřiměřenou byrokratickou zátěží např. školní matrika shromažďuje data všech žáků školy a má mít mimo jiné i údaje o čísle pasu nebo občanského průkazu, spojení na ošetřujícího lékaře a údaje o možném sociálním znevýhodnění dotyčného. Co to znamená v pedagogické praxi? Sbíráni údajů a vyplňování školních matrik je další administrativní zátěž pro třídní učitele v třídnických hodinách a pak nezbyvá čas třeba na prevenci.

1.2 Institucionální vymezení úlohy škol při prevenci

V oblasti primární prevence všech sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v České republice hraje zásadní úlohu Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. V oblasti primární prevence užívání drog bylo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy usnesením vlády č. 549/2003, o posílení národní protidrogové politiky, dokonce pověřeno koordinací primární protidrogové prevence na meziresortní úrovni. Spolupracuje přitom pochopitelně i s dalšími resorty, jako jsou Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo pro menšiny a lidská práva.

Role Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v oblasti primární prevence se projevuje i v legislativní oblasti. Prevence se týkají především tři základní právní předpisy, které upravují roli jednotlivých škol při prevenci: Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, dále Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a konečně Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Každý z těchto zákonů je přitom doplněn a specifikován řadou vyhlášek.

Další kategorii dokumentů tvoří vnitroresortní předpisy a dokumenty Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Většinou se jedná o různé metodické pokyny, které ministerstvo vydává v průběhu školních roků a jimiž se snaží reagovat na aktuální situaci. Z jejich poměrně velkého množství můžeme jmenovat např. Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, č.j.: 14 423/1999-22 (1999), Pedagogové proti drogám – Program preventivních aktivit uplatňovaných ve školách a školských zařízeních (1999), Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení (2001), Volný čas a prevence u dětí a mládeže (2002), Evaluace a diagnostika preventivních programů (2002), Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č. j. 10 194/2002-14 (2002). Informace MŠMT o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané č.j. 25884/2003-24 (2003). Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu, č.j.: 11691/2004-24 (2004).

Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT, č.j. 37 014/2005 (2006). Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 20 006/2007-51 (2007). Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j.: , č. j. 24 246/2008-6 (2008), Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009-2012, č.j. 37/2009-61.

Zejména metodické pokyny představují velmi dobrou pomůcku pro pedagogy, kteří mají zájem v oblasti prevence účinně působit. Problematiky popisované touto prací se dotýká i Úmluva o právech dítěte. Konkrétně se jedná o článek 19, odstavec 1.: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí veškerá potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.“ A dále se této problematice týká článek 33: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají veškerá nezbytná opatření, včetně zákonodárných, správních, sociálních a kulturních opatření, k ochraně dětí před nezákonným užíváním narkotických a psychotropních látek definovaných příslušnými mezinárodními smlouvami a k zabránění využívání dětí při jejich nezákonné výrobě a obchodování s těmito látkami.“

Při reakci na různé sociálně patologické jevy musejí učitelé často používat prostředky k udržení kázně mezi žáky. Odstavec 2. článku 28 Úmluvy o právech dítěte k tomu uvádí: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k tomu, aby kázeň ve škole byla zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností dítěte a v souladu s touto úmluvou*“.

1.3 Instituce v systému prevence

Prevence předpokládá řadu spolupracujících složek. *“Vedle rodiny, škol a školských zařízení je třeba sladěných a propojených opatření v oblasti zájmových organizací, občanských sdružení, místní samosprávy, zdravotnických zařízení, pedagogicko-psychologických poraden, středisek výchovné péče pro děti a mládež, duchovních sdružení, policie, kulturních středisek, podnikatelských subjektů apod. Mnohé je oblasti prevence sociálně patologických jevů dlužna mediální oblast, kde je naprostá absence systémového působení ve smyslu výchovy a vzdělávání k pozitivnímu a zdravému životnímu stylu”* (Budinská, 2003, s.64-65).

Do systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy patří jednotlivé instituce a organizace veřejné správy a další subjekty. Jde především o:

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jeho vybrané přímo řízené organizace,
- odbory školství, mládeže a tělovýchovy na krajských úřadech,
- základní, střední, speciální školy,
- školní družiny, školní kluby, domovy mládeže,
- střediska pro volný čas dětí a mládeže,
- pedagogicko-psychologické poradny a střediska výchovné péče,
- školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy.

Páteř systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy tvoří odborný pracovník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, krajský školský koordinátor prevence, okresní metodik prevence a školní metodik prevence.

2 PORADENSKÉ SLUŽBY VE ŠKOLE

Poradenské služby ve škole jsou obvykle zajišťovány výchovným poradcem, školním metodikem prevence. Ti spolupracují s třídními učiteli, případně s dalšími pedagogy. Poskytování poradenských služeb může být zajišťováno také školním psychologem či školním speciálním pedagogem. Za poskytování poradenských služeb odpovídá ředitel školy, případně jím pověřený pracovník. Rozsah těchto služeb a činností je stanovený vyhláškou MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Je však třeba zmínit, že i když je na každé škole pro účely prevence a poradenské činnosti výchovný poradce, metodik prevence sp. jevů, třídní učitel, své místo by tu určitě měl mít i školní psycholog. Pro nedostatek financí si však každá škola svého psychologa dovolit nemůže. V praxi to tedy funguje tak, že psycholog bývá jeden společný pro několik škol a jeho působení tak pozbývá na efektivitě.

2.1 Výchovný poradce

Výchovné poradenství je důležitou oblastí v působení prevence sp. jevů ve škole. Přispívá k formování osobnosti, které přechází od pasivního působení na aktivní činnost. Výchovný poradce věnuje zvláštní pozornost žákům problémovým, ať už z hlediska prospěchu nebo chování, a dále pak studentům, u kterých není dostatečná podpora z rodinného zázemí. Poskytuje individuální porady žákům a jejich zákonným zástupcům při řešení výchovných a výukových problémů. Spolupracuje při řešení vzniklých problémů s vedením školy a třídními učiteli, dále pak v obtížnějších případech s pedagogicko – psychologickou poradnou nebo psychologem. Provádí poradenskou pomoc při rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze žáků, věnuje pozornost žákům nadaným, talentovaným, ale také se změněnou pracovní schopností. Připravuje podmínky pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole, koordinuje poskytování poradenských služeb těmto žákům školou a školskými poradenskými zařízeními. Výchovný poradce seznamuje žáky s nabídkou volnočasových aktivit školy, s možností účasti v různých soutěžích pořádaných školou např. sportovní soutěže, literární, vědomostní soutěž aj.

2.2 Metodik prevence sociálně patologických jevů

Na každé základní i střední škole funguje vedle výchovného poradce ještě metodik prevence negativních sociálních jevů a závislostí jako odborník na tuto problematiku. Kolegové v pedagogických sborech je často nazývají preventisty či protidrogovými koordinátory. Jejich práce spočívá mimo jiné v činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. Zaměřuje se na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu a dalších sociálně patologických jevů. Kromě zajišťování adekvátní primární prevence má důležitý úkol v mapování situace na konkrétní škole a včasné podchycení jedinců, kteří již s drogou či alkoholem mají zkušenost a kontaktování odborného pracoviště v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů. Dále poskytuje poradenské služby žákům nebo zákonným zástupcům žáků v souvislosti s projevy sociálně nežádoucího chování žáka. Ve spolupráci s výchovným poradcem zajišťuje a kontroluje informovanost žáků o vlivu sociálně patologických jevů. Přípravuje přednášky a besedy např. se členy Policie ČR, s HIV pozitivní osobou aj. dle možností a nabídky v daném regionu. Co se týká odborné kompetentnosti preventistů tak v posledních letech se v České republice organizují obvykle čtyřsemestrální akreditované vzdělávací programy pro specializační kvalifikační studium pro školní metodiky prevence. Studium má rozsah nejméně 250 vyučovacích hodin a je ukončeno obhajobou závěrečné práce a zkouškou před komisí. Studium by mělo zajistit, že preventisté pak budou svou činnost vykonávat s větší profesionalitou.

2.3 Třídní učitel

Třídní učitel má nelehký úkol poskytnout své třídě od počátku pevné vedení, vnímat potřeby jednotlivých členů třídního společenství, umožnit každému činit pokroky na jeho individuální cestě. Má hlavní zodpovědnost za rozvoj žáků, za sledování, podporování a vytváření školního klimatu. Spolupracuje s výchovným poradcem při poskytování poradenských služeb týkajících se rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze žáků třídy, při vytváření podmínek pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve třídě a podle pokynů ředitele i v dalších oblastech vzdělávací a poradenské práce s žáky třídy. Spolupracuje se školním metodikem prevence na depistáži varovných signálů, podílí se na realizaci minimálního preventivního programu, diagnostikuje vztahy ve třídě. Spolupracuje se školním psychologem či speciálním pedagogem při aktivitách zaměřených na prevenci školního neprospěchu žáků třídy.

Je také zodpovědný za spolupráci s rodiči. Rodiče jsou jednou z velmi důležitých součástí vyučování a vzdělávání. Získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštěnostech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí. K tomu, aby učitel, a především třídní učitel, mohl adekvátně reagovat, musí se umět orientovat v nabídce pomoci, kterou poskytuje vládní i nevládní sektor. Měl by vědět, koho žádat o pomoc, je-li dítě ohroženo vlastními rodiči. Zároveň by měl dokázat najít vyváženou rovnováhu mezi svou rolí občana, který je povinen hlásit bezpráví na dítěti orgánům činným v trestním řízení i na druhé straně, je-li požádán o uchování intimity sdělení, tak vystupovat v roli důvěrníka.

3 ÚLOHA ŠKOLY PŘI PREVENCI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Do škol patří prevence na úrovni primární. Tato úroveň má zabránit vývoji společensky nežádoucího jevu. Jde o soustavnou práci se žáky a zejména s žákovskými kolektivy, třídami, potažmo s celou komunitou školy (Masáková, 2005). Škola je především vzdělávací instituce, děti v ní ale tráví velmi podstatnou část svého života a vzhledem k tomu, že se jedná o skupinové zařízení, je právě taktéž ona tím místem, kde sociálně patologické jevy vznikají a rozvíjí se a velmi často zde dochází, a samozřejmě mělo by docházet, k jejich řešení.

Ředitel školy je základním představitelem primární prevence ve škole a také by měl být garantem všeho, co se ve třídách podniká. Dalšími důležitými osobami v působení prevence jsou výchovný poradce a školní metodik prevence. Třídní učitel je nezastupitelnou osobou ve sféře vlivu na atmosféru třídy, na vytváření důvěry ve třídě a na podporu otevřené komunikace mezi žáky ve třídě (Masáková, 2005).

Dále se také předpokládá spolupráce školy s některými odborníky a institucemi. Za všechny lze namátkou uvést Pedagogicko psychologickou poradnu, kde je možná konzultace s odborníkem v akutní fázi, například při jednorázovém zneužití alkoholu. Dále sociální pracovníky městského úřadu, oddělení sociálně právní ochrany dětí, protože významným činitelem ke vzniku sp jevů je bohužel prostředí, ve kterém děti žijí. Zejména pokud rodiče sami žijí na okraji společnosti a nejsou schopni zajistit svým dětem zdravé prostředí pro jejich růst a vývoj tím, že například požívají nadměrně alkohol. Spolupráce školy s rodiči je důležitá. Je třeba změnit postoj těch rodičů, kteří si myslí, že problém nemá jejich dítě, ale škola, a tak si ho má také řešit.

„Nelze vycházet z předpokladu, že škola zcela přejímá zodpovědnost za výchovu ke zdravému životnímu stylu. Zejména rané zkušenosti, které dítě získává v rodinném prostředí, jsou pro další vývoj dítěte určující. Škola rodičům pomáhá v rozvoji dítěte jeho vzděláváním a socializací ve skupině dětí a výchovou dítěte k dovednosti žít ve formální společenské instituci. Do výchovně-vzdělávacího procesu na školách a ve školních zařízeních je třeba zapojit také rodiče, kteří jsou posléze zpětnou vazbou také pozitivně ovlivňováni směrem k přijetí a osvojení zdravého životního stylu” (Budinská, 2003, str. 64).

Prospěšná je určitě i spolupráce s Policií ČR, ale zde je třeba uvést na pravou míru, že v případě dětí nelze brát policii jen jako represivní složku, ale spíše jako instituci budící respekt. Spolupráce s policií ČR je ale potřebná nejen v rámci prevence sociálně patologických jevů, ale také velmi často při řešení problémů žáků, vzniklých v souvislosti s těmito jevy. Dále různé nestátní i státní organizace specializující se na prevenci, jako například Česká koalice proti tabáku, Nadace Děťství bez úrazů nebo např. K-centra s programy protidrogové prevence, mohou být škole v prevenci nápomocnými.

3.1 Primární prevence

Předtím, než se budu konkrétně věnovat prevenci vybraných sociálně patologických jevů na školách, je zapotřebí definovat pojem primární prevence. Pod tímto pojmem se obvykle rozumí takové aktivity a postupy, prostřednictvím kterých se instituce a jednotlivci činní v prevenci snaží předcházet už jen výskytu sociálně patologických jevů. Pokud se již sociálně patologické jevy vyskytnou, je cílem primární prevence předcházet problémům a následkům, které jsou s nimi spojené, minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich dalšímu rozšíření v žákovských kolektivech. Primární prevence znamená tedy to, aby se "riziko" nestalo skutečností - potlačit jej proto v zárodku, nedat mu možnost připravit si půdu, v níž by mohlo zapustit kořeny. Pro potřeby naplánování prevence sp jevů je třeba školou identifikovat rizikové a problémové oblasti, které se vztahují a mají přímou souvislost s jejich vznikem a výskytem. Mezi tyto oblasti patří: Škola /jako prostředí/, vrstevníci, chování jednotlivce o samotě i ve skupině, sociální zdatnost a komunikativnost, rodina a rodinné zázemí, zdraví a životní styl, využití volného času, návyky a závislosti /za rizikovou je dětí a dospívajících považována každá návyková látka, včetně alkoholu a tabáku/.

Důležitou snahou musí být především včasné rozpoznání chování, které nám poukazuje na pravděpodobnost vzniku nebo nástupu závislosti nebo jiného sp jevu u jednotlivce nebo skupiny, ale také co nejrychleji najít vhodné řešení k odstranění takových jevů, například cíleným zaplňováním volného času zájmovou činností, vzděláváním, podporou vytváření správných životních postojů, zájmu o zdravý životní styl. Toto školy realizují prostřednictvím minimálního preventivního programu.

3.2 Minimální preventivní program

Minimální preventivní program /dále MPP/ vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže (Č.j.:20 006 /2007 - 51 ze dne 16.10.2007).

Všechny základní a střední školy v České republice jsou povinny vypracovat školním metodikem prevence na každý nový školní rok aktuální MPP. Tento podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy. MPP do oblasti prevence sp jevů zahrnuje užívání drog a to včetně alkoholu, dále kouření, kriminalitu, vandalismus, patologické hráčství, záškoláctví, šikanování a jiné násilné chování, rasismus, netoleranci, nesnášenlivost a další. Cílem jednotlivých MPP na konkrétních školách je ve spolupráci s rodičovskou veřejností formovat zdravou osobnost žáka. Tuto osobnost charakterizuje aktuálnímu věku žáka přiměřená schopnost orientovat se v problematice sp jevů, schopnost činit odpovědná rozhodnutí. Zdravou osobnost rovněž charakterizuje schopnost vážit si svého zdraví, smysluplně nakládat se svým volným časem a zvládat základní sociální dovednosti. Kvalita zpracování minimálních preventivních programů bývá různá, většinou závisí na schopnostech a představitosti zpracovatelů těchto programů.

3.3 Peer aktivisté

Své místo v primární prevenci mají na školách i takzvaní Peer aktivisté. Jsou to vybraní dobrovolní žáci konkrétní školy, kteří absolvovali sociálně psychologickou výcvikovou přípravu, kteří mají zájem působit na své další spolužáky prostřednictvím tzv. peer programů jako např. Proč je výhodné být zdravý, Jaké nepříjemnosti drogy přinášejí, jak ovlivňují zdraví člověka, Jak zahnat nudu, Jak se vypořádat se šikanou...

“Význam anglického slova „peer“ je širší než jen vrstevník. Je to někdo, s nímž se stejně starý spolužák může ztotožnit” (Nešpor,1996, s. 33). Dá se říci, že žák by mohl spíše uvěřit tomu, co je mu sdělováno, protože v životě se dostává do podobných situací jako spolužák - peer aktivista. Jestliže se cílová skupina spolužáků s nositeli preventivního programu ztotožní, tak by mohla poměrně snadno nabyté dovednosti a postoje uplatnit v praxi (Nešpor,1996). Peer aktivisté se musí zavázat, že nebudou kouřit, pít alkoholické nápoje a brát drogy do konce povinné školní docházky. Nejhorší známku mohou mít trojku a nemají výchovné potíže.

3.4 Oblast volného času žáků ve škole

Pravidelné i jednorázové činnosti školy plní i svou preventivní funkci výchovnou, sociální, kulturní, zdravotní, oddechovou a kompenzační. Svou úlohu ve volném čase uplatňuje škola přímo nebo prostřednictvím svých zařízení. Nabídkou volnočasových aktivit tak nabízí žákům alternativní volbu trávení volného času. Děti se nejprve setkávají s vlastním volným časem a své rodiny, dále pak ve škole, kde poznávají možnosti trávení volného času a získávají počáteční zkušenosti s rozvržením svého volného času. Účastí žáků na volnočasových aktivitách školy se vytváří prostor pro rozvoj jejich individuálních předpokladů a jejich zájmového zaměření. Různé zájmové kroužky, sportovní tréninky, účast na vědomostních, sportovních, uměleckých soutěžích pomáhají utvářet pozitivní vztah žáků k dalšímu způsobu vzdělávání i k jejich budoucí profesi či celému životu. Oblast volnočasových aktivit má své nezastupitelné místo v prevenci spjevů.

4 PREVENCE VYBRANÝCH SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ NA ŠKOLÁCH

4.1 Prevence šikany

Co je to vlastně šikanování? Slovo šikana má původ ve francouzském výrazu „chicane“ a znamená hlavně zlomyslné týrání, zlomyslně způsobený spor, obtěžování, sužování, pronásledování, nespravedlivé obviňování a příkoří (Říčan, 1995).

Určitě se dá za něj považovat například omezování osobní svobody žáka, jeho ponižování, zesměšňování, žalování nebo pomlouvání u učitele, ignorování, fyzické týrání či napadání nebo třeba jen výhrůžky spolužáka nebo spolužáků. Příčinu je zřejmě třeba hledat nejen v samotném dospívajícím, ale také v prostředí, kde se nachází. Častokrát je šikanování způsob, kterým dítě odplácí svoje trpké zkušenosti od jiných, například rodičů nebo spolužáků. Dítě se vlastně snaží o upoutání pozornosti a prosazení se, i když v negativním smyslu. Je uváděna řada definic, avšak definovat šikanování je velice obtížné, neboť není snadné určit, kde začíná a kde končí. Definice v literatuře jsou ovlivněny druhem šikany, kterým se autor zabývá, ale smysl zůstává stejný. Psychiatr Peter Pöthe, působící na Lince bezpečí, definuje šikanování takto: *„Pod pojmem šikana nebo šikanování mezi dětmi se rozumí široký okruh chování dítěte nebo skupiny dětí s cílem ohrozit, zastrašit nebo jinak ublížit jinému dítěti nebo skupině dětí. Šikana zahrnuje slovní ponižování, nadávání a neustálé kritizování, výsměch, hrubé žertování, vydírání, omezování osobní svobody, pohrdání, poškozování oděvů a osobních věcí, tělesné napadání“* (Pöthe, 1999, s. 140).

Pro vnitřní potřeby škol byla šikana definována metodickým pokynem ministerstva školství jako „... jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti“. (Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j.: , č. j. 24 246/2008-6, 2008, Čl. 1, odst.1).

Tak jako v případě ostatních sociálně patologických jevů, platí i u šikany, že prevence je snadnější, účinnější, ale i levnější než napravování následků. Podle Michala Koláře, který hovoří o epidemii školních šikan, je možné prevenci účinně provádět, jak dokazují mimo jiné výsledky programů proti šikanování realizovaných ve Velké Británii a ve Skandinávii (Kolář, 2001). Tento autor za prevenci nepovažuje pouze předcházení šikanování, nýbrž i řešení tohoto problému v jeho jednotlivých stádiích. Pro úspěšnou prevenci šikany je nutné, aby co nejvíce odborníků v první linii boje s tímto problémem, tedy učitelů, připustilo, že šikanování na školách je mimořádně závažným problémem. Dále je nutné, aby učitelé měli možnost získat odbornou kvalifikaci pro různé úrovně prevence šikanování a aby jim ministerstvo školství poskytlo nezbytné organizační a metodické zázemí. *„Šikanování může mít celou řadu obdob, od přímého, zjevného, fyzického kontaktu až po podobu nepřímou jako jsou pomluky, izolace obětu, projevování nezájmu apod.“* (Vykopalova, 2007, s.55).

Kolář (2001) vypracoval doporučené schéma prevence školních šikan. Jeho schéma sestává celkem ze sedmi vrstev:

1. Pedagogická komunita, která posiluje odolnost školy vůči šikaně.
2. Specifický program proti šikanování, který představuje dílčí součást školní komunity. Prostřednictvím programu by učitelé měli umět šikanu hned od jejího počátku zachytit a účinně proti ní postupovat.
3. Odborné služby resortu školství jako pedagogicko psychologické poradny, střediska výchovné péče, diagnostické ústavy, které by měly školám a učitelům poskytovat základní servis v oblasti prevence šikany a řešit pokročilá stádia šikany.
4. Spolupráce škol s odborníky z jiných resortů a s nestátními organizacemi, které se prevencí šikany zabývají.
5. Organizační a metodická pomoc a podpora škol ze strany ministerstva a úřadů.
6. Kontrola připravenosti škol ochránit své žáky před šikanou ze strany České školní inspekce nebo ministerstva školství.

7. Monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí ze strany nevládních organizací, jako jsou např. Amnesty International nebo Občanské sdružení proti šikanování a podobně.

Z navrženého schématu je zřejmé, že největší tíha boje proti šikaně, ať už v oblasti prevence, vyšetřování nebo nápravy následků, leží na školách, respektive na učitelích. I když Kolář do svého schématu zakomponoval další instituce a organizace, jejich úloha je ve vztahu k úloze škol pouze podpůrná. Michele Elliottová (2000, s.90) uvádí následující charakteristiku obětí šikany: *„Většina dětí, které se staly obětí šikanování, je prostě nešťastná. Šikanující je provokuje, neboť sám trpí jakýmsi problémem, a hledá si vhodnou oběť. Těmito oběťmi se často stávají inteligentní, jemní a kreativní jedinci ze slušných rodin, žádní rváči ani děti se sklony k násilí“.*

Jak je z výše uvedeného patrné, Kolář přisuzuje rozhodující roli v prevenci šikany školám. Děti, jako oběti šikany, by však měly v první řadě cítit oporu ve své vlastní rodině. Rodiče by si u svých dětí měli všimnout nejrůznějších projevů, které by mohly být známkou šikany. Může se jednat například o změny chování nebo nálady dítěte, ranní bolesti břicha, poničené pomůcky při příchodu ze školy, stálý nedostatek peněz atd. V některých případech se dítě se svým problémem rodičům svěří. Pak je velmi důležité, aby rodiče dítě nejen pozorně vyslechli, ale aby ho také podpořili a dali mu najevo, že jej mají rádi. Bohužel však dochází i k případům, kdy se děti samy od sebe rodičům nesvěří. Týká se to zejména starších dětí a stává se to i tehdy, když děti mají se svými rodiči hezké vztahy. Může tomu tak být z toho důvodu, že k tomu, aby se svěřilo, dítě nemá sílu nebo je to pro něj příliš bolestné a ohrožuje to jeho poslední zbytky sebeúcty. Proto by měli rodiče postupovat s maximální citlivostí. Když se dozvědí, že je jejich potomek šikanován, měli by neodkladně, a nejlépe společně, navštívit školu a informovat třídního učitele a vedení školy. Současně by měli zjistit, zda je škola schopna odborně dítěti pomoci. Pokud zjistí, že tomu tak není, ať už z jakýchkoli důvodů, pak je na místě, aby se rodiče obrátili na odborníka v pedagogicko psychologické poradně nebo středisku výchovné péče.

„Naštěstí má většina pedagogů i ředitelů škol zájem s případným šikanováním na své škole skoncovat“ (Elliottová, 2000, s.93).

„Co se tedy musí udělat, abychom účinně ochránili děti na školách a ve školních zařízeních? Nutné je prolomit neznalost, zlehčování, popírání a mlčení o tomto zlu. V tomto smyslu je nezbytné "bombardovat" zasvěcenými informacemi celou pedagogickou obec a její různé úrovně řízení“ (Kolář, 1997, s.5). Řada různých preventivních opatření obsažených v primárních preventivních programech škol je toho dobrým důkazem.

4.2 Prevence kouření

Prevence kouření je součástí obecněji pojatých minimálních preventivních programů na základních a středních školách stojí však poněkud ve stínu populárnější a také mediálně známější protidrogové prevence. Kouření má však bohužel mnoho dopadů a důsledků, o nichž by se mělo vědět a neustále mluvit. Zdravotní dopady jsou obecně známy a dopady ekonomické jsou také nezanedbatelné. Vypadá to ale, že jsme si už všichni jaksi zvykli na informaci, že kouření škodí zdraví, stojí to peníze a tak nějak se s tím ani nedá nic moc dělat a je to každého věc. Tyto věty už nám tak zevšedněly, že soustavným opakováním jakoby se obrousila jejich naléhavost.

Zajímavým a originálním počinem v oblasti prevence kouření byl projekt Paragraf 11/55 organizovaný Aliancí 18. O co šlo? Žáci na základních školách ještě před deseti lety téměř masově domnívali, že kouřit tabákové výrobky mohou už od patnácti let. Aliance 18 byla založena v roce 1999 s cílem podporovat přijetí nového zákona, kterým měla být zvýšena věková hranice prodeje tabákových výrobků nezletilým ze 16 na 18 let. Projekt Paragraf 11/55 spočíval v tom, že žáci 2. stupně základních škol byli zábavnou soutěžní formou upozorňováni na existenci nového zákona č. 379/2005 Sb., který zakazuje prodej tabákových výrobků mladým lidem do 18 let a upevňovali si tak sociálně žádoucí postoje a získávali znalosti z oblasti ústavního uspořádání České republiky. Mezi léty 2001 až 2007 proběhla školní, oblastní, krajská a senátní kola této soutěže opakovaně ve všech krajích České republiky. S finančními náklady soutěže se vždy vypořádala společnost Philip Morris ČR a.s. Té však v poslední době klesají zisky a tak svou podporu Alianci 18 zastavila, což bohužel znamenalo konec soutěže. Podle pedagogů ze základních škol to je škoda, protože to byla jedna z mála akcí, které děti opravdu bavily. Další krok prevenci kouření učinilo občanské sdružení Česká koalice proti tabáku (ČKPT), která je nevládní organizací, podílející se na všech aktivitách jejichž snahou je zvrátit alarmující stav tabákové epidemie.

Vzhledem k závažnosti problematiky kouření se rozhodla vypracovat interaktivní preventivní programy a stát se tak pomocníkem školám v jejich preventivní činnosti. Hlavním cílem seminářů je mládež informovat o zdravotních následcích kouření, o sociálních aspektech kouření, marketingových strategiích a o závislosti jako takové. Programy byly vyvinuty mimo jiné na základě zkušeností a materiálů využívaných ve Velké Británii a na tvorbě spolupracovali i čeští přední odborníci jako např. MUDr. Eva Králíková, Csc., vedoucí lékařka referenčního centra léčby závislosti na tabáku VFN v Praze. (Občanské sdružení Česká koalice proti tabáku, 2002)

4.3 Prevence pití alkoholu a zneužívání drog

Prevence pití alkoholu a užívání drog je na základních a středních školách často realizována společně, přičemž protidrogové prevenci je věnována mnohem větší pozornost. K prvním experimentům s drogami dochází nejčastěji ve věku 13 až 15 let. Proto je třeba v působení na tyto děti zdůrazňovat, že drogy jsou nebezpečné. Je důležité děti seznamovat s riziky spojenými s určitým způsobem aplikací drogy. Zvláštní pozornost je třeba věnovat rizikům přenosných onemocnění jako je žloutenka typu C nebo virus HIV, při nitrožilní aplikaci někde na ulici. Je třeba dát důraz na posílení schopnosti odolat tlaku vrstevníků, případně skupiny. V patnácti letech je dítě na prahu dospělosti a jako takové musí již znát právní důsledky a také kontakty na odborné instituce jako jsou příslušná oddělení nemocnice a odborní lékaři v daném regionu, ale také pomáhající instituce, jako např. K-centrum a podobně. Takto do života připravené dítě se pak dovede snadněji prosadit, obhájit své postoje je snáze připraveno na případné nástrahy i osobní problémy a životní nesnáze. Primární prevence s přednostním zaměřením na děti a mládež je celostátní prioritou. V případě prevence realizované na základních školách je nutné, aby se problematika drog stala součástí vzdělávání a výchovy. Je přitom nutné vyhnout se dvěma zásadním chybám, za které odborníci na prevenci považují odstrašování formou jednostranného zdůrazňování negativních a varovných informací a také odsuzování a mentorování ohrožených a postižených osob zdůrazňováním jejich slabostí a poruch (Heller, Pecinovská a kol., 1996).

Od poloviny 90. let 20. století se na školách doslova vynořily stovky preventivních programů, které se pokoušely ovlivnit žáky a předat jim informace o rizicích vyplývajících z užívání drog. Kromě informací se programy či projekty snažily prostřednictvím filmů či návštěv bývalých narkomanů nabídnout plastičtější pohled na svět drog. Už tehdy se však objevovaly i programy zaměřené na možné odstranění příčin experimentování s drogou a závislostí prostřednictvím rozvoje tvořivosti, schopnosti řešit běžné problémy, komunikaci v kolektivu a další psychologické aspekty života dětí a dospívajících (Hajný, 2001)

Heller a Pecinovská (1996) doporučují jednotlivé aspekty, kterými by se měla primární prevence na školách vyznačovat:

- kontinualita procesu prevence
- přiměřenost prevence a její přizpůsobení různým věkovým skupinám
- koncipování prevence jako jedné z možností získání informací a poznatků o problémech závislosti na drogách
- orientace na vytvoření postojů a dovedností, které žákům umožní nacházet řešení nejrůznějších životních situací bez drog
- prevence by se měla opírat o oblíbené a směřodatné osoby s přirozenou autoritou a schopností vytvořit vztah se svými žáky
- organické spojení protidrogové prevence s primární prevencí jiných sociálních a zdravotních rizik a zároveň s orientací na zdravý způsob života

schopnost zapojit rodinu žáka a zlepšit schopnost komunikovat o problémech a vyrovnávat se s nimi. S výše uvedenými aspekty v podstatě zcela koresponduje i doporučení Hajného, který reflektuje britské a americké zkušenosti s preventivními programy. Podle tohoto autora musí efektivní protidrogový program splňovat tyto základní podmínky:

- preventivní program musí být dlouhodobý a žák by měl být jeho účastníkem po dobu minimálně několika měsíců
- preventivní program se musí zaměřit na všechny aspekty problematiky, tedy na informace o účincích drog, zdravotní rizika, příčiny užívání drog, rozvoj schopnosti sebehodnocení, sebevědomí, tvořivost, komunikační dovednosti atd.
- zapojení žáků či studentů do samotného programu v roli spoluvůdců jednotlivých aktivit
- intenzivní komunikace s rodiči, rodiče by měli vědět o preventivním programu, rozumět mu a měli by mít možnost se podílet na jeho tvorbě a realizaci

- propojení preventivního programu s průběžným děním ve škole, tedy s jednotlivými vyučovacími předměty, volnočasovými aktivitami, sportovními akcemi atd.
- podpora ze strany rodičů i pedagogů
- program by měli vést kvalifikovaní lektoři, kteří k tomu mají odborné, pedagogické ale i lidské předpoklady a schopnosti.

Primární preventivní programy, které by nerespektovaly výše uvedené podmínky a aspekty, by sice měly svůj význam a efekt, ten by však byl přinejlepším pouze krátkodobý. Hrozí zde dokonce zatím příliš neprozkoumané riziko návodného efektu poskytování informací o účincích drog (Hajný, 2001).

Hlavní odpovědnost za výběr a realizaci preventivních programů má vedení školy ve spolupráci s výchovným poradcem a metodikem prevence sociálně patologických jevů. Ti by se však měli snažit vtáhnout do problematiky prevence i rodičovskou veřejnost. Jednou z cest, jak toho dosáhnout, je spolupráce s rodiči prostřednictvím třídních učitelů. Většina autorů, kteří se problematikou prevence zabývají, doporučuje, aby se rodičovská veřejnost intenzivně zajímala o obsah primárních preventivních programů na školách, které navštěvují jejich děti a aby se pokud možno i účastnila jednotlivých preventivních aktivit.

4.4 Prevence záškoláctví

Záškoláctví patří mezi jedny z nejvýznamnějších problémů ve školství. Záškoláctví je u dětí nejklašičtější asociální poruchou. Jedná se o absenci ve škole bez řádného omluvení rodiči nebo lékařem. V Metodickém pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č.j. 10 194/2002-14 je přesně stanoveno jak účinně provádět prevenci např. v čl. 1 bod 3) se uvádí :

„Na prevenci záškoláctví se podílí třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka.

Součástí prevence je:

- a) pravidelné zpracovávání dokumentace o absenci žáků,*
- b) součinnost se zákonnými zástupci,*
- c) analýza příčin záškoláctví žáků včetně přijetí příslušných opatření,*
- d) výchovné pohovory s žáky,*

e) spolupráce se školním psychologem a institucemi pedagogicko psychologického poradenství,

f) konání výchovných komisí ve škole

g) spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí apod.“

Záškoláctví by však pedagog neměl chápat pouze jako jednání žáka, které mu ztěžuje pedagogickou práci. Je to určitá reakce dítěte, které neadekvátně řeší své problémy. Pokud je příčinou záškoláctví konflikt žáka s okolím tzn. se spolužáky, rodiči, učiteli a nebo pocit bezprávní, má třídní učitel možnost sehrát pozitivní roli a tyto příčiny ve spolupráci s výchovným poradcem odstraňovat nebo zmírňovat.

Avšak zásadní je rozlišovat záškoláctví impulzivní prostě “zkrat” a plánované. Záškoláctví se dopouštějí jedinci, kteří se dostali do stresujících situací. Neplní nebo nejsou schopni plnit školní povinnosti, a to třeba i ze strachu z potrestání rodiči za špatné výsledky. Mohou to však být děti šikanované, které se bojí nejen pobytu ve škole, ale i cesty do školy a ze školy. No a druhá skupina dětí jsou ty, které škola ani trochu nebaví. K hodnocení záškoláctví by proto pedagogové měli přistupovat citlivě. Při každém hodnocení tohoto jevu by měla být pozornost zaměřena nejen na postih žáka, ale další výchovné působení by mělo mít preventivní charakter.

4.1 Stručné shrnutí

Primární prevence by měla být součástí každodenního života ve škole. Především ředitel školy, třídní učitelé, výchovný poradce, školní metodik prevence jsou klíčovými osobami v tomto preventivním působení. Subjekty spolupracujícími jsou neziskové organizace a důležitou roli má zařízení výchovného poradenství, konkrétně pedagogicko-psychologické poradny. Tyto poskytují metodickou podporu zejména výchovným poradcům a školním metodikům prevence a intervenci v podobě jak individuální práce s žáky a rodiči, tak programů pro celé třídy či skupiny. Obvykle programy pro středoškoláky, kteří už mají nějaký problém. Neziskové organizace nabízejí ucelené programy specifické prevence, zejména závislostí. Důležité je aby programy na žáka působily efektivně. Působení efektivní je takové, které je kontinuální, promyšlené s jasně definovaným cílem. Přikláním se k názoru, že jednorázové aktivity typu přednášky pro velkou skupinu posluchačů bez možnosti diskuse působí neefektivně. Při výběru programu je dobré zjistit si reference jak o programu, tak o organizaci jestli se za některými neskrývá například sekta. Další možnost kladného působení na žáka je oblast mimoškolní výchovy. Zapojení dětí do nejrůznějších aktivit. Myslím si, že volnočasové aktivity by školy žáků měly nabízet a realizovat, neboť pro spoustu dětí, bydlících na vesnici, je pro komplikovanou dopravní dostupnost kroužek ve městě nedostupným. Jejich škola je tak v mnoha případech jedinou institucí, která má možnost nabízet dětem smysluplné využití volného času. Když je ve škole dostatek možností k využití volného času, žáci se mají možnost lépe poznat, sblížit se. Avšak sebepromyšlenější program prevence nezabrání rizikovému vývoji žáků a studentů, potom není v kompetenci školy to vyřešit, ale směřovat péči o takového jedince jinam – obvykle pedagogicko-psychologické poradně, která posoudí další možnosti péče o takového jedince (Masáková 2005).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE

Při zpracovávání práce jsem použila několik metod. Jednalo se zejména o studium dostupné odborné literatury. Poté jsem provedla komparaci všech získaných údajů. Následoval kvantitativní výzkum – průzkumná metoda dotazníku na vybrané základní škole, učilišti, střední průmyslové škole a gymnáziu. Cílem této metody je relativně rychle zjistit většinou na větší skupině osob odpovědi na určité otázky. Výhodou dotazníků je zjištění názorů velkého počtu respondentů za poměrně krátký časový úsek, respondent má čas na promyšlené odpovědi. Nevýhodou dotazníku je jeho subjektivita, protože respondent může záměrně či neúmyslně zkreslovat skutečnost. Výsledky jsou prezentovány v grafech v procentuálním vyjádření. Kompletní verze dotazníku je příloha č.1. Tabulky, ve kterých jsou uváděny absolutní četnosti odpovědí, jsou přílohou č. 2.

5.1 Cíl šetření

Cílem šetření bylo zjistit míru tolerance výzkumného vzorku žáků k sp jevům. Vědí, co sp jevy jsou? Uvědomují si jejich škodlivost? Vyskytují se některé na jejich škole a dělají některý jednotliví žáci sami? Obrátili by se žáci v případě problémů na někoho ze zaměstnanců školy? Záměrem bylo rovněž vysledovat zájem žáků o oblast volnočasových aktivit a zájem rodičů o činnost dítěte.

5.2 Popis výzkumného vzorku

Žáci 9. ročníku základní školy, žáci střední odborné školy, učiliště a žáci gymnázia ve věku 14 – 20 let, v jednom případě 25 let. Dotazník byl žáky zpracováván v průběhu třídnických hodin v časovém úseku od 01.04.2009 do 15.04.2009.

5.2.1 Školy zúčastněné dotazníkového šetření

- Základní škola Březolupy - školu navštěvuje v devíti třídách celkem 163 žáků
- Střední škola průmyslová a hotelová Uherské Hradiště - téměř 1 050 žáků
- Střední odborná škola technická Uherské Hradiště – školu navštěvuje 500 žáků
- Gymnázium Uherské Hradiště - v současné době zde studuje 970 studentů.

5.3 Sběr dat

Použila jsem dotazník. Jediná možná forma byla písemná odpověď na otázky *uzavřené* (respondent vybírá odpovědi nejbližší svému názoru, jsou předem formulovány) a *otevřené* (možnost volné formulace odpovědi). Dotazník obsahuje 15 otázek z toho 12 otázek uzavřených a 3 i s možností otevřené odpovědi. Postavení otázek 1, 2 a 3 je odlišné, tyto určovaly rozdělení respondentů do 4 skupin a odpovědi těchto skupin jsem porovnávala. Dotazník jsem nejprve dala vyplnit 5 studentům střední školy ve věku 17-18 let a tím ověřila srozumitelnost pokládaných otázek. Poté jsem dotazník rozdala na uvedených 4 školách. Výzkumu se zúčastnilo 99 žáků - základní škola 17, gymnázium 31, střední škola 23 a učiliště 28 žáků. Všichni respondenti byli předem upozorněni na skutečnost, že dotazník je zcela dobrovolný a anonymní.

5.4 Výzkumné otázky

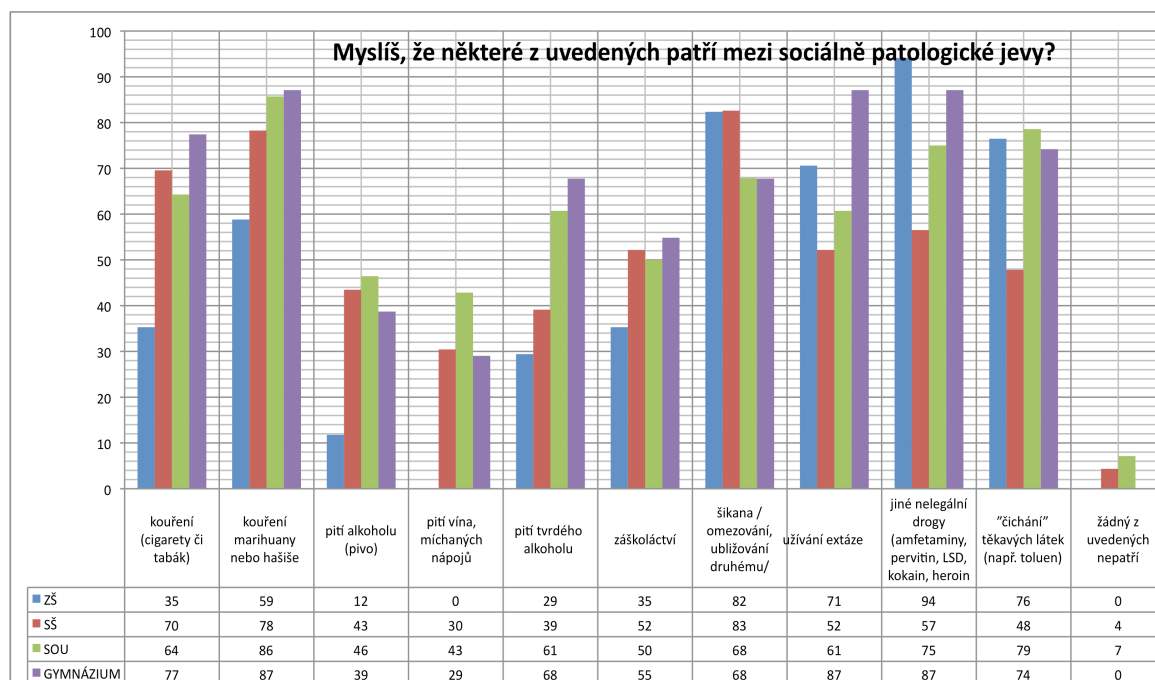
1. Uvědomují si žáci škodlivost uvedených sp jevů?
2. Zaregistrovali některé z uvedených v dotazníku přímo ve škole?
3. Dopouštějí se jednotliví respondenti některých z uvedených jevů přímo ve škole?
4. Kolik respondentů se cítí být obětí šikany.
5. Obrátili by se žák v případě problémů na některého se zaměstnanců školy?
6. Jakou formou je na škole, kterou žák navštěvuje, prováděna prevence sp jevů, a která forma realizovaná pedagogy ho oslovila nejvíce?
7. Nabízí škola žákům volnočasové aktivity? Mají o ně jednotliví žáci zájem?
8. Zajímají se rodiče o školní i mimoškolní aktivity svého dítěte?

5.5 Interpretace zjištěných dat

Při vlastním vyhodnocování jsem si uvědomila, že otázky č. 1. Jsi chlapec nebo dívka? a č. 3. Kolik je ti let? nejsou pro můj výzkumný problém podstatné. Rozdělila jsem žáky dle otázky č. 2. do 4 skupin podle typu školy, kterou žák navštěvuje.

Z celkového počtu 99 respondentů jich 17 navštěvuje základní školu, 23 střední školu, 28 učiliště a 31 gymnázium.

Graf č. 1. Uvědomují si žáci škodlivost uvedených sp jevů?

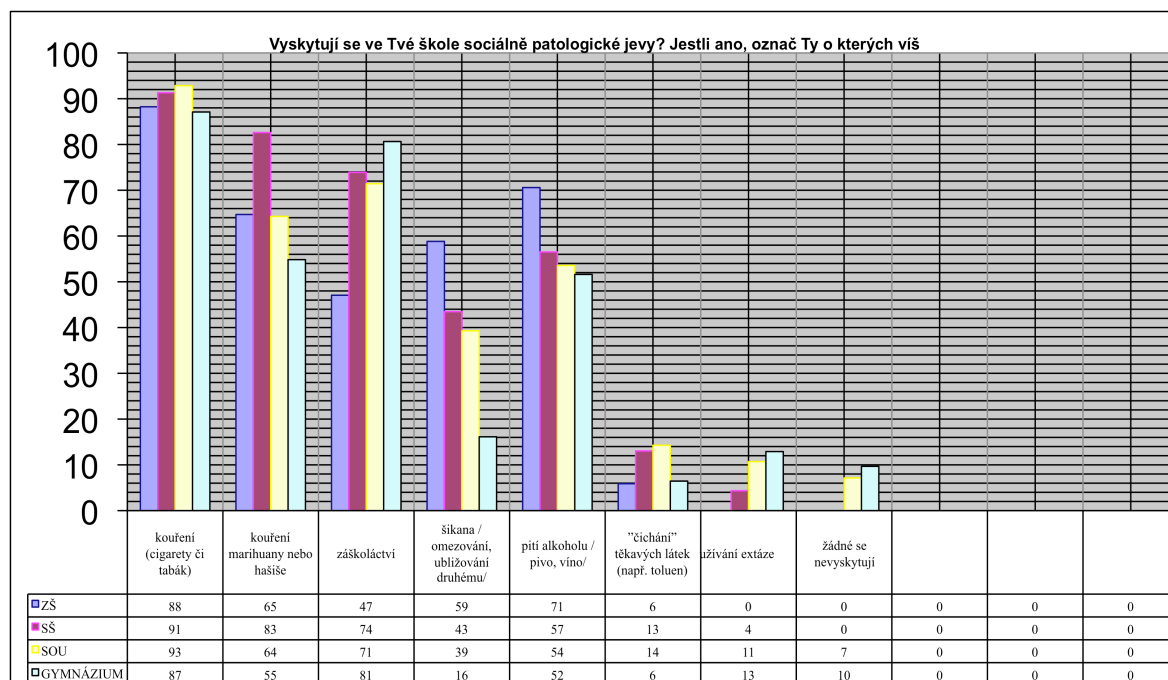

Graf 1

Na grafu je možno pozorovat rozdíl v náhledu na zařazení kouření jak cigaret, tak marihuany nebo hašiše mezi sp jevy žáků základní školy /ZŠ/ a žáků stredoškolských /SŠ/ včetně učiliště /SOU/ a gymnázia /GYM/, a nejmarkantnější rozdíl byl v zařazení požívání alkoholických nápojů mezi sp jevy. Pouze 35% žáků ZŠ si myslí, že kouření cigaret patří mezi sp jevy. 59% žáků ZŠ si myslí, že do těchto jevů patří kouření marihuany či hašiše. Pouze 12% žáků ZŠ si myslí, že pití piva patří mezi sp jevy a 29% těchto žáků uznává, že pití tvrdého alkoholu je také sp jev. Zde je zajímavé, že žáci SŠ byli svými 39% blíže žákům ZŠ. Pití tvrdého alkoholu považovalo za sp jev 61% žáků SOU a 68% žáků GYM. To, že by byl sp jev pití vína a míchanych nápojů nevedl žádný žák ZŠ. U stredoškoláků zásadní rozdíl v názorech nebyl. Záškoláctví jako sp jev označili nejméně ZŠ. V označení šikany nebyl výraznější rozdíl. Užívání extáze označili nejvíce žáci GYM 87%. Výrazný rozdíl v názorech na “čichání” byl patrný u žáků SŠ, kdy 48% žáků uvedlo, že se jedná o sp jev oproti žákům SOU 79%, 1 žák SŠ a 2 žáci SOU uvedli, že žádný z uvedených sp jevů v dotazníku nepovažují za sociálně patologický.

Graf č. 2.

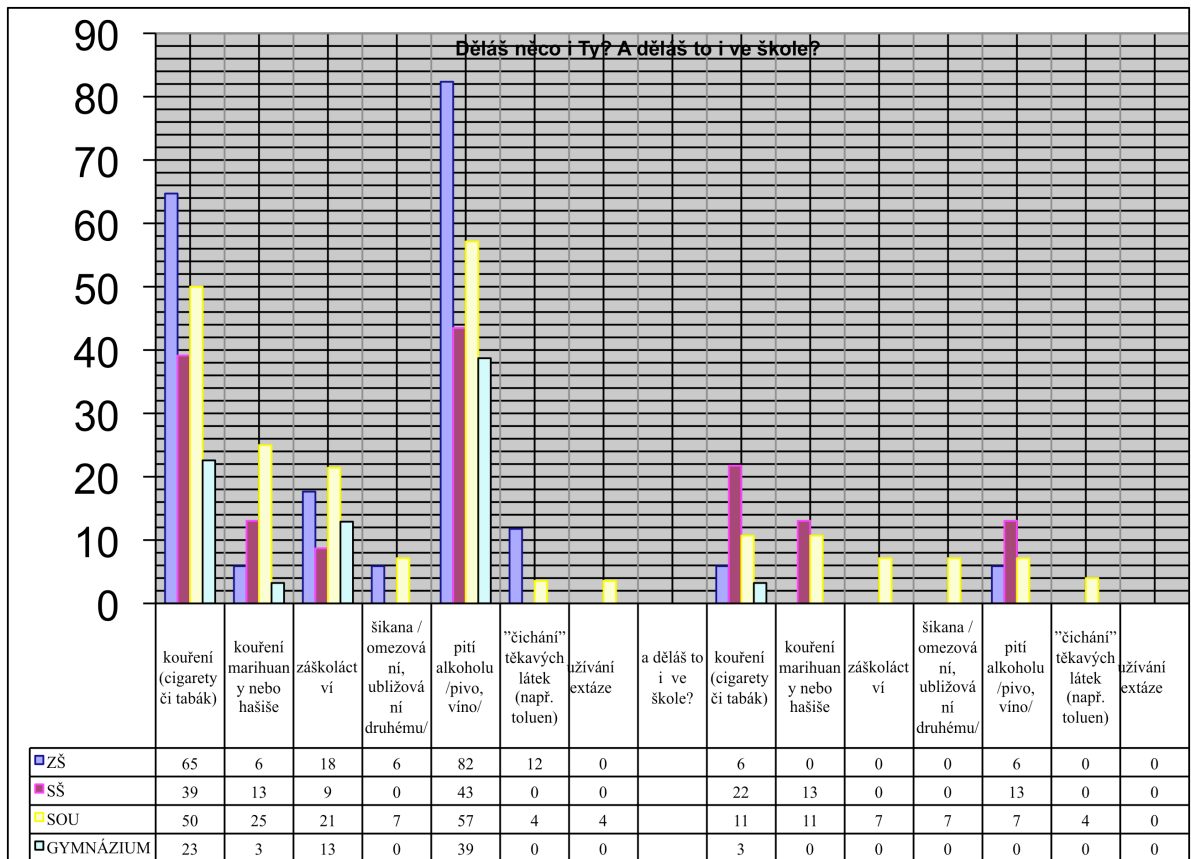
Zaregistrovali žáci některé z uvedených sp jevů v dotazníku - přímo ve škole?

Graf 2

Vysoké procento všech žáků uvedlo výskyt kouření na školách. Žáci ZŠ 88%, SŠ 91%, SOU 93% a GYM 87 procenty. Kouření marihuany se vyskytuje nejvíce na SŠ 83%. Výskyt záškoláctví uvedlo 81% žáků GYM oproti 47% ZŠ. Nejmenší výskyt šikany označili žáci GYM 16% a naopak žáci ZŠ nejvyšší 59%. Pití alkoholu ve škole označilo 71% žáků ZŠ. O užívání extáze se zmínil 1 žák SŠ, 3 SOU a GYM, ani jeden žák ZŠ tento jev nevedl. To, že se na škole žádné sp jevy nevyskytují označilo 7% žáků SOU a 10% GYM.

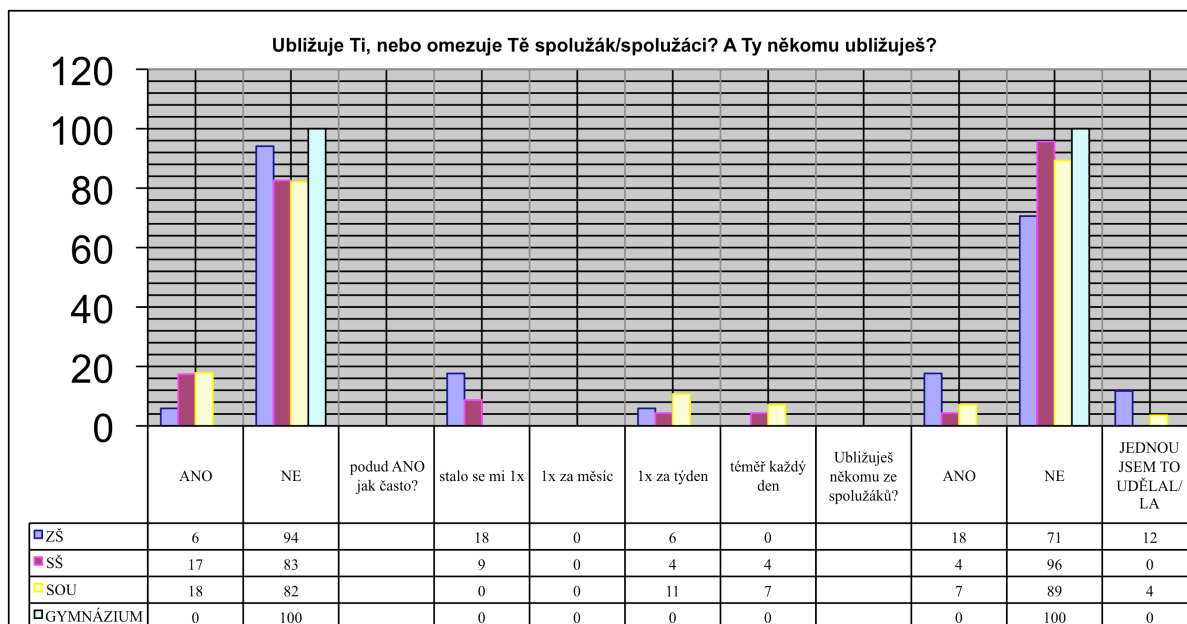
Graf č. 3. Dopouštějí se jednotliví respondenti některých z uvedených jevů přímo ve škole?

Graf 3

Nejčastěji ve škole - kouří cigarety, marihuanu nebo hašiš a pijí alkohol, převážně žáci SŠ a SOU. Ale kouření cigaret a pití alkoholu jako takové bylo respondenty označováno nejčastěji. Vysoký počet žáků ZŠ pije alkohol 82% a kouří cigarety 65%. Následují žáci SOU a SŠ.

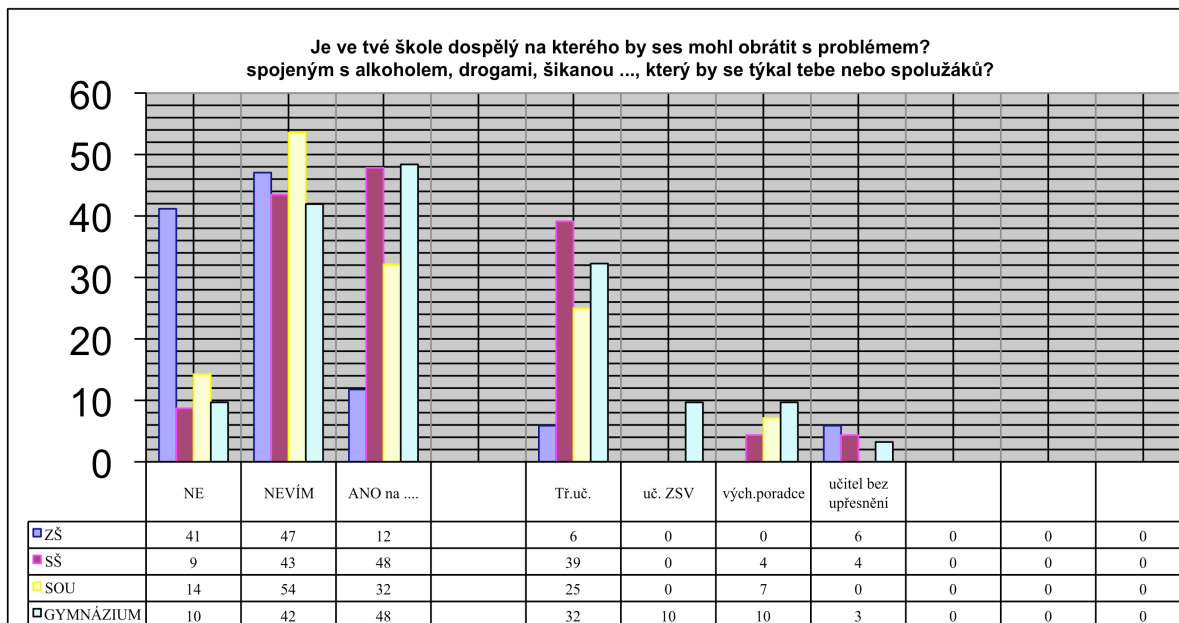
Graf č. 4. Kolik respondentů se cítí být obětí šikany.

Graf 4

Ublířování od spolužáků oznařili nejvíce řáci SOU 18%. Naopak řáci GYM 0%. Nejvíce ubliřují svým spolužákům řáci ZŠ - 18%.

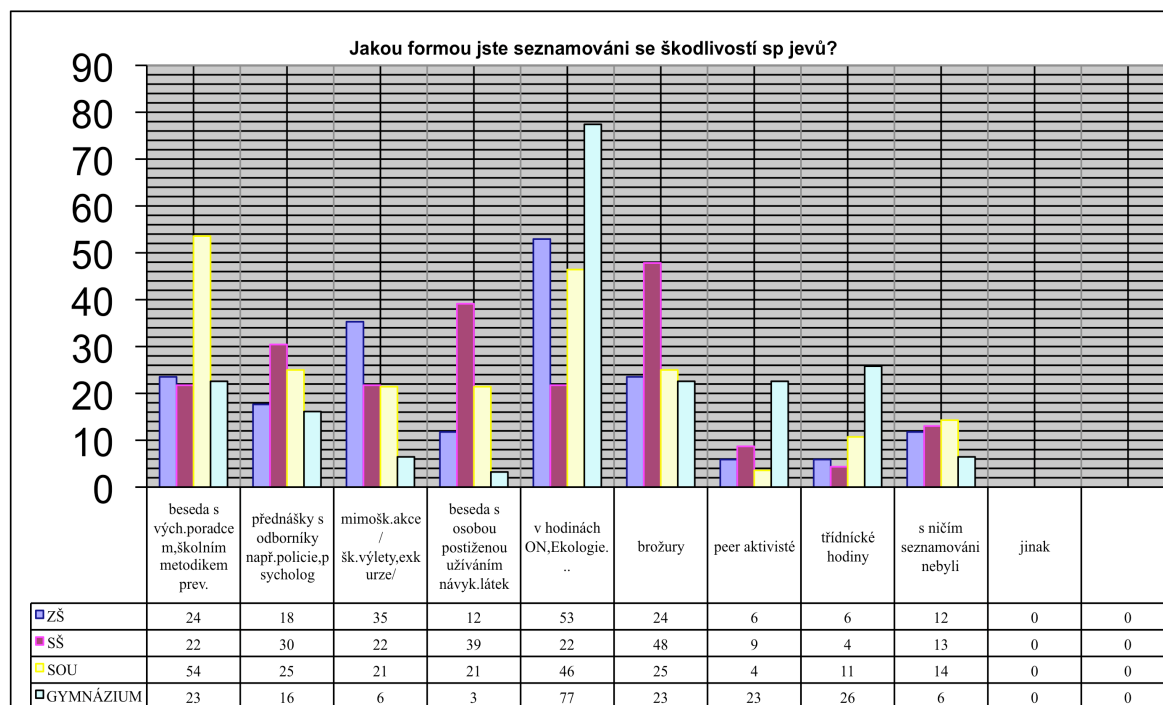
Graf č. 5. Obrátili by se respondenti v případě problému na některého se zaměstnanců školy?

Graf 5

41% žáků ZŠ by se na nikoho ve škole neobrátilo. Naopak žáci SŠ a GYM společně 48% odpověděli, že by se s problémem obrátili. Třídní učitel byl nejvíce frekventovanou odpovědí na koho by se žáci s problémem obrátili.

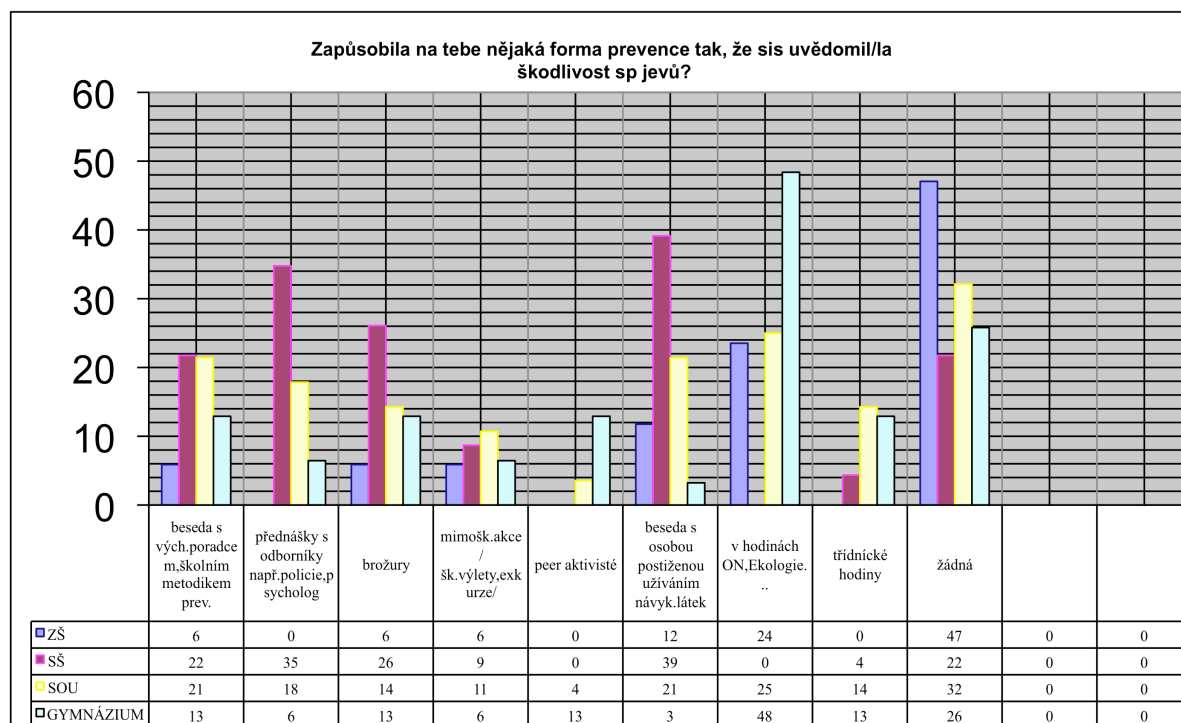
Graf č. 6. Jakou formou jsou respondenti o problematice sp jevů informováni

Graf 6

53% žáků ZŠ uvedlo, že se škodlivostí sp jevů jsou seznamováni nejčastěji v hodinách Občanské nauky /ON/, Ekologie, s ničím seznamováni nebyli - označilo 12%. U žáků SŠ na prvním místě se 48% figurovala brožura, žádnou formou označilo 13%. 54% žáků SOU nejčastěji označilo prevenci formou besedy s výchovným poradcem a školním metodikem prevence, žádnou formou 14%. Žáci GYM jsou s prevencí nejvíce seznamováni v hodinách ON, Ekologie – toto označilo 77% respondentů, žádnou formu prevence označilo 6%.

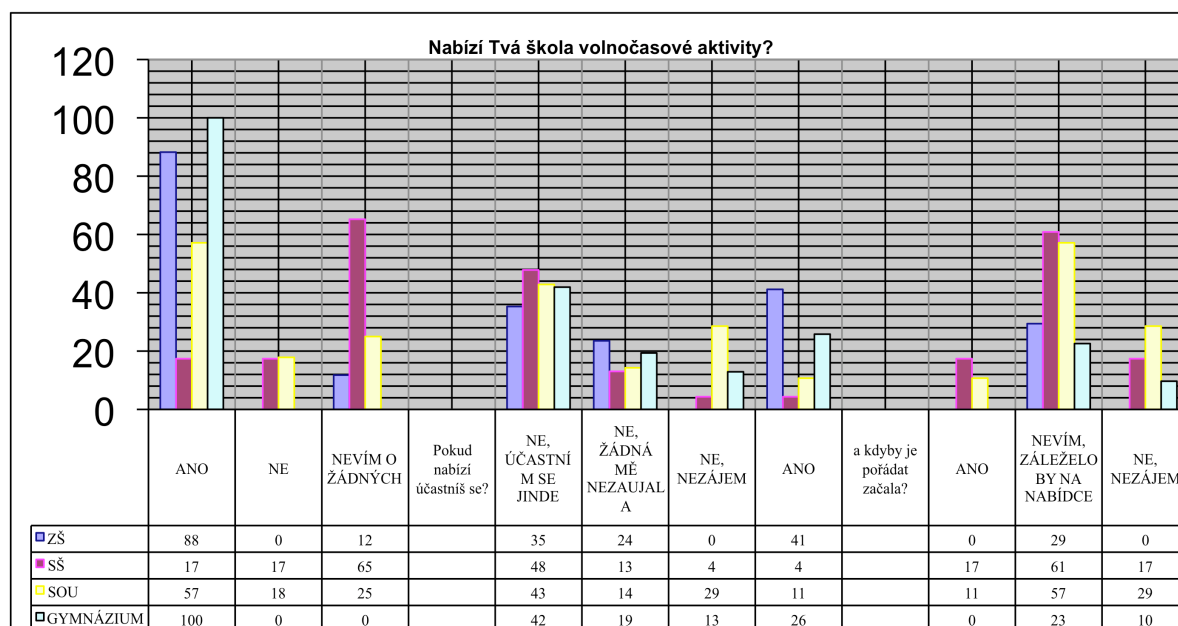
Graf č. 7. Hodnocení účinnosti forem prevence jednotlivými respondenty

Graf 7

Žáci ZŠ nejčastěji označili, že na ně žádná forma prevence nezapůsobila. Na 24% žáků ZŠ nejvíce zapůsobily hodiny ON, Ekologie. Na žáky SŠ nejvíce zapůsobila beseda s osobou zdravotně omezenou užíváním návyk.látek a přednášky s odborníky. Žáci SOU nejčastěji označili, že na ně žádná forma prevence nezapůsobila. Na 25% mají vliv hodiny ON, Ekologie. Žáci GYM nejčastěji označili, že na ně nejvíce působí prevence prostřednictvím hodin ON, Ekologie ale další nejčastější označení bylo, že žádná z forem na ně nezapůsobila.

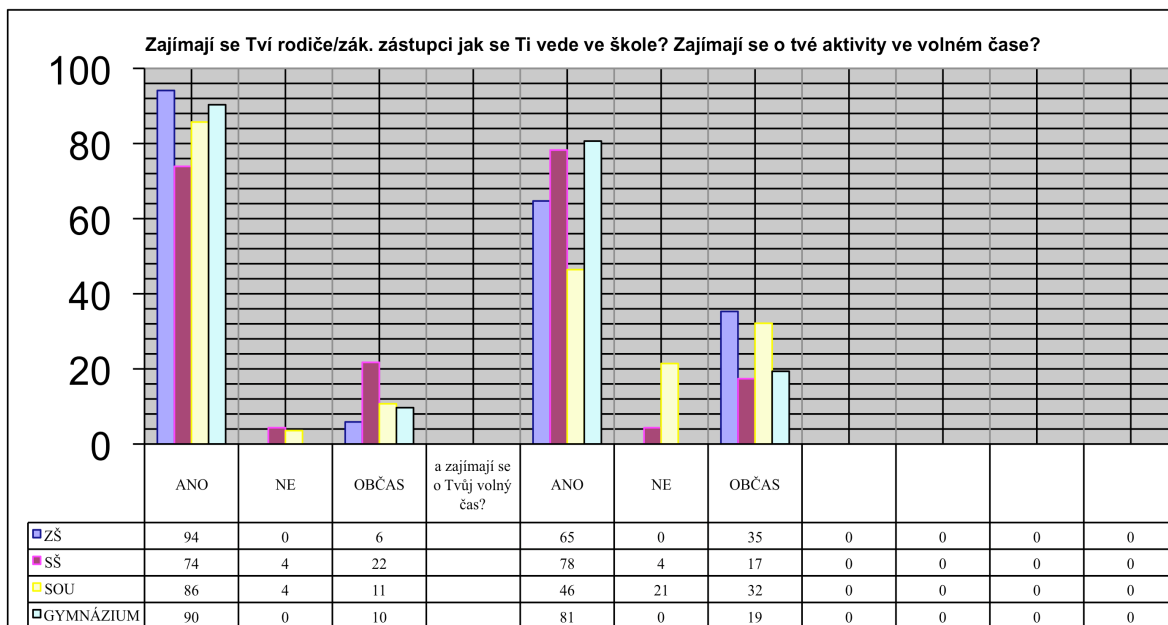
Graf č. 8. Nabízí škola žákům volnočasové aktivity? Má o ně jednotlivý respondent zájem?

Graf 8

88% žáků ZŠ označilo, že škola nabízí, účastní se jich 41%. Všichni žáci GYM označili, že škola nabízí, účastní se jich 26%, 13% nemá zájem. 65% žáků SŠ uvedlo, že neví o žádných aktivitách nabízených školou, 4% se účastní a 4% nemají zájem. 57% žáků SOU označilo, že škola nabízí, 11% se účastní a 29% nemá zájem. Aktivit jinde se nejvíce účastní žáci SŠ – 48%, avšak zajímavá nabídka školy by byla podnětem k účasti na aktivitách nejčastěji právě pro žáky SŠ – uvedlo to 61% .

Graf č. 9. Zajímají se rodiče o školní i mimoškolní aktivity žáka?

Graf 9

Zájem rodičů/zák.zástupců o dění žáka ve škole, označilo vysoké procento respondentů. Největší označili žáci ZŠ 94% a GYM 90%. Co se týká zájmu rodičů/zák.zástupců o žákovo trávení volného času, největší zájem uvedli žáci GYM 81% naopak nejmenší žáci SOU 46%.

5.6 Závěr šetření

V náhledu na kouření cigaret a pití alkoholu je patrná zvýšená míra tolerance u žáků ZŠ. Ani jeden žák nezažadil pití vína a míchaných alkoholických nápojů mezi sp jevy, pouze 12% zařadilo pití piva, kouření uvedlo 35% žáků. Dokonce 29% žáků ZŠ uvedlo, že nesouhlasí se zákazem kouření ve škole. Myslím si, že to je takovéto „falešné“ hrdinství žáků ZŠ osmáků, devátáků, ukázat se před spolužáky s cigaretou. Pivo přece pijí „borci“ proč ne taky já. Dále jsem zjišťovala jestli si žáci všimají co se ve škole děje, jestli oni sami některý z patologických jevů provozují a to i ve škole. To že je kouření cigaret či marihuany nebo pití alkoholu mezi mládeží velmi rozšířené je všeobecně známo. Převážná většina respondentů však uvedla, že se vyskytují i ve škole, a to určitě není v pořádku. To, že 1 žák SŠ a 2 žáci SOU uvedli, že žádný z uvedených sp jevů v dotazníku nepovažují za sociálně patologický přičítám spíše recesi. O šikaně rozšířeném fenoménu na školách se zmínil nepatrný počet respondentů, ale šikana má mnoho podob a strach vytváří často prostředí jakési „solidarity“ nejenom obětí, ale také pachatelů a dalších účastníků.

Pokud by žák měl nějaký problém, 47% žáků ZŠ by se neobrátilo na nikoho dospělého ze školy, 48% neví. Zhruba polovina středoškolských žáků neví jestli by se na někoho obrátila a druhá polovina označila, že by se s problémem obrátili a to především na třídního učitele. Tady je vidět, že středoškolští žáci oproti žákům ZŠ, nemají takové zábrany mluvit o problémech s někým dospělým na škole a role třídního učitele tu má velkou důležitost.

Beseda s osobou zdravotně omezenou užíváním návykových látek a hodiny občanské nauky, ekologie na žáky nejvíce zapůsobila v uvědomění si škodlivosti např. kouření, šikany, záškoláctví, drogové závislosti. Je velmi alarmující, že na 47% žáků ZŠ nijak nezapůsobila žádná forma prevence poskytovaná jim ve škole.

100% přehled o nabídce volnočasových aktivit své školy měli žáci GYM, naopak je na zamýšlení, že 65% žáků SŠ uvedlo, že neví o žádných aktivitách nabízených svojí školou. Zajímavá nabídka školy by však byla podnětem právě pro žáky SŠ a SOU k účasti na těchto aktivitách. Co se týká zájmu rodičů/zák.zástupců o dění žáka ve škole, většina respondentů uvedla, že jejich rodiče/zák.zástupci se zajímají o školní aktivity žáka. Nižší zájem rodičů/zák.zástupců o mimoškolní aktivity žáka je zaznamenán u respondentů SOU.

ZÁVĚR

V současné době se čím dál častěji hovoří o problematice spjevů mezi mládeží a její velké toleranci k těmto jevům. Výskyt těchto jevů je patrný na všech oslovených školách bez rozdílu. Vysoké procento všech dotázaných žáků uvedlo, že se na jejich škole kouří cigarety, marihuana, pije alkohol a „chodí za školu“. To je podle mě velmi závažné zjištění. Žáci si uvědomují co je droga, alkohol, šikana i škodlivost těchto jevů, ale bohužel se nevyhýbají kontaktům s nimi. Dá se proto říci, že škola by měla být skutečně důležitým článkem v prevenci předcházení spjevům avšak nutná je i spolupráce s rodiči. Rodiče by neměli podceňovat komunikaci se školou, pedagogy, protože ti tráví s jejich dětmi mnohdy více času než oni sami.

Výsledky ke kterým jsem v šetření dospěla, jsou myslím celkem zajímavé a chtěla bych je dát k dispozici školním metodikům prevence, výchovným poradcům a potažmo ředitelům škol zúčastněných v dotazníkovém šetření. Mohly by jim nastínit oblast, na kterou je třeba se v plánování a provádění preventivního působení školy více zaměřit. Uvědomuji si, že žádný systém preventivních opatření nemůže zcela předejít všem rizikům, ale ti, kteří „pracují“ s dětmi a mládeží na všech úrovních, by se měli snažit zodpovědně je připravit do života.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ELLIOTTOVÁ, M. Jak ochránit své dítě. Praha: Portál 1995. ISBN 80-7178-419-2.
- [2] HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*, Praha: Grada Publishing 2001. ISBN 80-247-0135-9.
- [3] HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. a kol. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8.
- [4] BUDINSKÁ, M. Prevence – nadstandardní služba školy. In CHRÁSTKA, M., TOMANOVÁ, D., HOLOUŠOVÁ, D. a kol. *Klima současné české školy. Sborník příspěvků z 11. konference ČPdS*. Olomouc: Konvoj, 2003. ISBN 80-7203-064-5.
- [5] KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.
- [6] KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování. Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha: Portál 2001. ISBN 80-7367-014-3.
- [7] KOLÁŘ, Michal. *Školní program proti šikanování. Zkrácená závěrečná zpráva projektu MŠMT: Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních* [online]. Praha: MŠMT 2003. [cit. 28.března 2009].
Dostupné na World Wide Web:
<http://aplikace.msmt.cz/HTM/KTSkolniprogramprotisikanovani.htm>.
- [8] MASÁKOVÁ, V. *Potřebujete se rychle zorientovat v prevenci? Základní představitelé primární prevence ve škole*. *Prevence*. Praha: 2005. Roč. 2, č. 5, s. 12 – 13. ISSN 1214-8717.
- [9] *Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví Čj.: 10 194/2002-14* [online]. Praha: MŠMT 2002. [cit. 28.března 2009]. Dostupné na World Wide Web:
<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/LPMethodickypokynkjednotnemupostupuomlouvani.pdf>.

- [10] Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (účinnost od 7. 11. 2007) [online]. Praha: MŠMT 2007. Dostupné na World Wide Web: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dokumenty-13>.
- [11] Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j.: , č. j. 24 246/2008-6 [online]. Informační portál Karlovarského kraje. [cit. 13. dubna 2009]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.kr-karlovarsky.cz/Vzdelavani/Prevence/>.
- [12] NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-515-6.
- [13] NEŠPOR, K. CSÉMY, L. PERNICOVÁ, H. *Jak předcházet problémům návykovými látkami na základních a středních školách*. Praha: Sportopropag, 1996.
- [14] POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů. Manuál praxe*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s., 2003. s. 7, 9, 10, 14, 112, 129. ISBN 80-86568-04-0.
- [15] PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.
- [16] ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi : Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- [17] Semináře o (ne)kouření pro děti a mládež. In: bezCigaret.cz [online]. Občanské sdružení Česká koalice proti tabáku. [cit. 03.dubna 2009]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.bezcigaret.cz/seminare>.
- [18] SKUROVCOVÁ, P. *Děti často sáhnou po cigaretě o prázdninách*. 18. 8. 2005 [online]. Ordinance.cz. [cit. 01.dubna 2009]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.ordinace.cz/clanek/deti-casto-sahnou-po-cigarete-o-prazdninach/>.
- [19] ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE, č. 104/1991 Sb. [online]. Portál veřejné správy České republiky. [cit. 29.března 2009]. Dostupné na World Wide Web: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_l=104/1991&PC_8411_ps=10&PC_8411_text=mluva%20o%20prvech%20dte#10821.

- [20] Vyhláška MŠMT č. 72 ze dne 9. února 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních [online]. Praha: MŠMT 2005. [cit. 28.března 2009]. Dostupné na World Wide Web: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf.
- [21] VYKOPALOVA, H. *Krize a psychosociální pomoc*. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Zlín, 2007. ISBN 978-80-7318-621.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ESPAD Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách

GYM Gymnázium

MŠMT MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MPP Minimální preventivní program

ON Občanská nauka

Sp jev Sociálně patologický jev

SŠ Středná škola

ZŠ Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf 1	38
Graf 2	39
Graf 3	40
Graf 4	41
Graf 5	42
Graf 6	43
Graf 7	44
Graf 8	45
Graf 9	46

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. Dotazník

Příloha II. Vyhodnocení získaných údajů

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník je dobrovolný, je součástí mé bakalářské práce.. Jedná se o krátký průzkum vašich zkušeností se sociálně patologickými jevy a jejich prevencí ve škole na kterou chodíte. **Nepište nikam své jméno. Dotazník je anonymní**, proto můžete na všechny otázky odpovědět otevřeně.

Zvolenou odpověď označte x nebo √ pokud není uvedeno označit číslicí.

1. Jsi chlapec dívka

2. Do které třídy základní školy / ročníku střední školy, gymnázia či učiliště chodíš?

8.–9. třída ZŠ 1.– 2. ročník SŠ SOU GYMNÁZIUM

3.– 4. ročník SŠ SOU GYMNÁZIUM

3. Kolik ti je let? 14-15 16-17 18-19 více /napiš kolik ti je/

4. Myslíš, že některé z níže uvedených patří mezi sociálně patologické jevy?

Označ všechny o kterých si to myslíš

kouření (cigarety či tabák) kouření marihuany nebo hašiše

pití alkoholu (pivo) pití vína, míchaných nápojů pití tvrdého alkoholu

záškoláctví šikana /omezování, ubližování druhému/

užívání extáze jiné nelegální drogy (amfetaminy, pervitin, LSD, kokain, heroin)

"čichání" těkavých látek (např. toluen) žádný z uvedených nepatří

5. Vyskytují se ve tvé škole sociálně patologické jevy? Jestli ano tak označ o kterých víš

kouření (cigarety či tabák) kouření marihuany nebo hašiše záškoláctví

šikana /omezování, ubližování druhému/ pití alkoholu (pivo, víno)

"čichání" těkavých látek (např. toluen) užívání extáze žádné se nevyskytují

a děláš něco z toho i Ty? Pokud ano označ co kouřím (cigarety či tabák)

kouřím marihuanu nebo hašiš piju alkoholu chodím "za školu"

šikanuju /omezuju, ubližuju druhým/ "čichám" užívám extázi

a děláš to i ve škole ? ano ne

6. Je ti známo, kdo je metodikem prevence na tvé škole ? ano ne

a čím vám může pomoci? ano ne

7. Souhlasíš s pravidly tvé školy uvedenými ve školním řádu ohledně zákaz - kouření, požívání alkoholu, nelegálních drog ?

ano, s pravidly nemám problém

nesouhlasím /můžeš uvést krátce jeden důvod proč?/

8. Jakou formou jsi ve škole seznamován/na se škodlivým vlivem působení sociálně patologických jevů na člověka např. kouření , šikana, záškoláctví, drogová závislost/?

besedy s výchovným poradcem/poradkyní, školním metodikem prevence

přednášky s odborníky /např. policie, psycholog/ mimoškolní akce /školní výlety, exkurze/

beseda s osobou postiženou užíváním např. návykových látek /např. rakovina plic, AIDS/

v hodinách Občanské nauky, Ekologie... brožury peer aktivisté

v třídnických hodinách s ničím takovým jsem seznamován/na nebyl/la

jinak /napiš krátce jak/

9. Zapůsobila na tebe nějaká z uvedených forem prevence tak, že sis uvědomil/la škodlivý vliv sociálně patologických jevů na člověka /např. kouření, šikana, záškoláctví, drogová závislost/ ?

můžeš označit i více možností

besedy s výchovným poradcem/poradkyní, školním metodikem prevence

přednášky s odborníky /např. policie, psycholog/ brožury

mimoškolní akce /školní výlety, exkurze např. Drop-in/ peer aktivisté

beseda s účastí osoby postižené užíváním návykových látek /např. rakovinou plic, HIV pozitivní, AIDS/

v hodinách Občanské nauky, Ekologie... v třídnických hodinách žádná

10. Ublížíje ti nebo omezuje tě ve škole spolužák/spolužáci? ano ne

Pokud ano - jak často ti je ve škole ubližováno nebo se cítíš omezován/na?

jednou se mi to stalo tak jednou za měsíc tak jednou za týden téměř každý den

11. Myslíš, že je ve tvé škole dospělý, na kterého by ses mohl/a obrátit s problémem spojeným s alkoholem, drogami, šikanou, záškoláctvím a pod., který by se týkal tebe nebo spolužáků?

ne nevím

ano ,napiš na koho /NE jméno ale např. třídní uč./

12. Ublížíješ ty sám/sama někomu ze svých spolužáků/spolužaček?

ano ne jednou jsem to udělal/la

13. Zajímají se tví rodiče/zákonní zástupci jak se ti vede ve škole?

ano ne občas

14. Zajímají se tví rodiče/zákonní zástupci o tvé aktivity ve volném čase?

ano ne občas

15. Nabízí tvá škola žákům volnočasové aktivity ? /např. různé kroužky počítačový, sportovní, taneční .../

ano ne nevím o žádných

Pokud je tvá škola nabízí - účastníš se těchto aktivit?

ne, účastním se aktivit jinde ne, protože z nabídky mě žádná nezaujala ne, nezájem

ano /napiš nějakou/

Pokud je tvá škola nenabízí - účastnil/la by jsi se kdyby je pořádat začala?

ano nevím, záleželo by na nabídce ne, nezájem.

Děkuji.

PŘÍLOHA P II: VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ

Počet respondentů	ZŠ 17	SŠ 23	SOU 28	GYMY 31
	0,17	0,23	0,28	0,31

OTÁZKA č. 4. 17 23 28 31

Myslíš, že některé z níže uvedených patří mezi sociálně patologické jevy?	ZŠ	v %	SŠ	v %	SOU	v %	GYM	v %	ZŠ	SŠ	SOU	GYM
kouření (cigarety či tabák)	6	35	16	70	18	64	24	77	35	70	64	77
kouření marihuany nebo hašiše	10	59	18	78	24	86	27	87	59	78	86	87
pítí alkoholu (pivo)	2	12	10	43	13	46	12	39	12	43	46	39
pítí vína, míchaných nápojů	0	0	7	30	12	43	9	29	0	30	43	29
pítí tvrdého alkoholu	5	29	9	39	17	61	21	68	29	39	61	68
záškoláctví	6	35	12	52	14	50	17	55	35	52	50	55
šikana /omezování, ubližování druhému/	14	82	19	83	19	68	21	68	82	83	68	68
užívání extáze	12	71	12	52	17	61	27	87	71	52	61	87
jiné nelegální drogy (amfetaminy, pervitin, LSD, kokain, heroin)	16	94	13	57	21	75	27	87	94	57	75	87
”čichání” těkavých látek (např. toluen)	13	76	11	48	22	79	23	74	76	48	79	74
žádný z uvedených nepatří	0	0	1	4	2	7	0	0	0	4	7	0

0,17 0,23 0,28 0,31

OTÁZKA č. 5. 17 23 28 31

Vyskytují se ve tvé škole sociálně patologické jevy? Označ o kterých víš.	ZŠ	v %	SŠ	v %	SOU	v %	GYM	v %	ZŠ	SŠ	SOU	GYM
kouření (cigarety či tabák)	15	88	21	91	26	93	27	87	88	91	93	87
kouření marihuany nebo hašiše	11	65	19	83	18	64	17	55	65	83	64	55

záškoláctví	8	47	17	74	20	71	25	81	47	74	71	81
šikana /omezování, ubližování druhému/	10	59	10	43	11	39	5	16	59	43	39	16
pití alkoholu /pivo, víno/	12	71	13	57	15	54	16	52	71	57	54	52
”čichání” těkavých látek (např. toluen)	1	6	3	13	4	14	2	6	6	13	14	6
užívání extáze	0	0	1	4	3	11	4	13	0	4	11	13
žádné se nevyskytují	0		0		2	7	3	10	0	0	7	10

0,17 0,23 0,28 0,31

A děláš něco i Ty?	17		23		28		31		ZŠ	SŠ	SOU	GYM
	ZŠ	v %	SŠ	v %	SOU	v %	GYM	v %				
kouření (cigarety či tabák)	11	65	9	39	14	50	7	23	65	39	50	23
kouření marihuany nebo hašiše	1	6	3	13	7	25	1	3	6	13	25	3
záškoláctví	3	18	2	9	6	21	4	13	18	9	21	13
šikana /omezování, ubližování druhému/	1	6	0	0	2	7	0	0	6	0	7	0
pití alkoholu /pivo, víno/	14	82	10	43	16	57	12	39	82	43	57	39
”čichání” těkavých látek (např. toluen)	2	12	0	0	1	4	0	0	12	0	4	0
užívání extáze	0	0	0	0	1	4	0	0	0	0	4	0
a děláš to i ve škole?												
kouření (cigarety či tabák)	1	6	5	22	3	11	1	3	6	22	11	3
kouření marihuany nebo hašiše	0	0	3	13	3	11	0	0	0	13	11	0
záškoláctví	0	0	0	0	2	7	0	0	0	0	7	0
šikana /omezování, ubližování druhému/	0	0	0	0	2	7	0	0	0	0	7	0
pití alkoholu /pivo, víno/	1	6	3	13	2	7	0	0	6	13	7	0

”čichání” těkavých látek (např. toluen)	0	0	0	0	1	4	0	0	0	0	0	0
užívání extáze	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

0,17 0,23 0,28 0,31

OTÁZKA č. 6.

17 23 28 31

Je ti známo, kdo je metodikem prevence na tvé škole?	ZŠ	v %	SŠ	v %	SOU	v %	GYM	v %	ZŠ	SŠ	SOU	GYM
ANO	17	100	14	61	14	50	15	48	100	61	50	48
NE	0	0	9	39	14	50	16	52	0	39	50	52
a s čím ti může pomoci?												
ANO	8	47	14	61	10	36	17	55	47	61	36	55
NE	9	53	9	39	18	64	14	45	53	39	64	45

0,17 0,23 0,28 0,31

OTÁZKA č. 7.

17 23 28 31

Souhlasíš s pravidly školy ohledně zákazu kouření, požívání alkoholu, nelegálních drog?	ZŠ	v %	SŠ	v %	SOU	v %	GYM	v %	ZŠ	SŠ	SOU	GYM
ANO	12	71	20	87	22	79	31	100	71	87	79	100
NE	5	29	3	13	6	21	0	0	29	13	21	0

0,17 0,23 0,28 0,31

OTÁZKA č.8.

17 23 28 31

jakou formou jsou žáci ve škole seznamováni se škodlivým vlivem působení sociálně patologických jevů na člověka např. kouření , šikana, záškoláctví, drogová závislost	ZŠ	v %	SŠ	v %	SOU	v %	GYM	v %	ZŠ	SŠ	SOU	GYM
beseda s vých.poradcem,školním metodikem prev.	4	24	5	22	15	54	7	23	24	22	54	23

přednášky s odborníky /policie,psycholog../	3	18	7	30	7	25	5	16	18	30	25	16
mimošk.akce /šk.výlety,exkurze/	6	35	5	22	6	21	2	6	35	22	21	6
beseda s osobou postiženou užíváním návyk.látek	2	12	9	39	6	21	1	3	12	39	21	3
v hodinách ON,Ekologie...	9	53	5	22	13	46	24	77	53	22	46	77
brožury	4	24	11	48	7	25	7	23	24	48	25	23
peer aktivisté	1	6	2	9	1	4	7	23	6	9	4	23
třídnické hodiny	1	6	1	4	3	11	8	26	6	4	11	26
s ničím seznamováni nebyli	2	12	3	13	4	14	2	6	12	13	14	6
jinak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

0,17 0,23 0,28 0,31

OTÁZKA č.9.

17 23 28 31

Zapůsobila na tebe nějaká z forem prevence tak, že sis uvědomil škodlivý vliv např. Kouření, šikany, drogové závislosti	ZŠ	v %	SŠ	v %	SOU	v %	GYM	v %	ZŠ	SŠ	SOU	GYM
beseda s vých.poradcem,školním metodikem prev.	1	6	5	22	6	21	4	13	6	22	21	13
přednášky s odborníky /policie,psycholog../	0	0	8	35	5	18	2	6	0	35	18	6
brožury	1	6	6	26	4	14	4	13	6	26	14	13
mimošk.akce /šk.výlety,exkurze/	1	6	2	9	3	11	2	6	6	9	11	6
peer aktivisté	0	0	0	0	1	4	4	13	0	0	4	13
beseda s osobou postiženou užíváním návyk.látek	2	12	9	39	6	21	1	3	12	39	21	3
v hodinách ON,Ekologie...	4	24	0	0	7	25	15	48	24	0	25	48
třídnické hodiny	0	0	1	4	4	14	4	13	0	4	14	13
žádná	8	47	5	22	9	32	8	26	47	22	32	26

Tř. uč.	1	6	9	39	7	25	10	32	6	39	25	32
uč. ZSV	0	0	0	0	0	0	3	10	0	0	0	10
vých. poradce	0	0	1	4	2	7	3	10	0	4	7	10
učitel bez upřesnění	1	6	1	4	0	0	1	3	6	4	0	3

0,17 0,23 0,28 0,31

OTÁZKA č. 13., 14

17 23 28 31

Zajímají se tví rodiče/zák.zást. Ja se ti vede ve škole?	ZŠ	v %	SŠ	v %	SOU	v %	GYM	v %	ZŠ	SŠ	SOU	GYM
ANO	16	94	17	74	24	86	28	90	94	74	86	90
NE	0	0	1	4	1	4	0	0	0	4	4	0
OBČAS	1	6	5	22	3	11	3	10	6	22	11	10
Zajímají se tví rodiče/zák.zást. O tvé aktivity ve volném čase?												
ANO	11	65	18	78	13	46	25	81	65	78	46	81
NE	0	0	1	4	6	21	0	0	0	4	21	0
OBČAS	6	35	4	17	9	32	6	19	35	17	32	19

0,17 0,23 0,28 0,31

OTÁZKA Č. 15.

17 23 28 31

Nabízí tvá škola volnočasové aktivity?	ZŠ	v %	SŠ	v %	SOU	v %	GYM	v %	ZŠ	SŠ	SOU	GYM
ANO	15	0	4	17	16	57	31	100	88	17	57	100
NE	0	0	4	17	5	18	0	0	0	17	18	0
NEVÍM O ŽÁDNÝCH	2	12	15	65	7	25	0	0	12	65	25	0
Pokud nabízí účastníš se?												
NE, ÚČASTNÍM SE JINDE	6	35	11	48	12	43	13	42	35	48	43	42

NE, ŽÁDNÁ MĚ NEZAUJALA	4	24	3	13	4	14	6	19	24	13	14	19
NE, NEZÁJEM	0	0	1	4	8	29	4	13	0	4	29	13
ANO ...	7	41	1	4	3	11	8	26	41	4	11	26
Pokud nenabízí, účastnil by ses, kdyby je pořádat začala?												
ANO	0	0	4	17	3	11	0	0	0	17	11	0
NEVÍM, ZÁLEŽELO BY NA NABÍDCE	5	29	14	61	16	57	7	23	29	61	57	23
NE, NEZÁJEM	0	0	4	17	8	29	3	10	0	17	29	10